MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETO
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS KATEDRA

Baudžiamosios teisės ir kriminologijos
specializacijos neakivaizdinių studijų studento
MARTYNO GALVIČIAUS

Magistro baigiamasis darbas

# Bendrininkavimo formos Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse ir jų baudžiamasis teisinis vertinimas

Mokslinis vadovas: docentas, dr.
Aurelijus Gutauskas

Vilnius, 2007

**Turinys**


1. Įvadas .....3
2. Bendrininkavimo formos baudžiamosios teisės teorijoje, 1961 m. Lietuvos TSR baudžiamajame kodekse, baudžiamųjų kodeksų projektuose bei 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse.....6
3. Bendrininkavimo formos LR BK ir jų baudžiamasis teisinis vertinimas.....16
   - 3.1. bendrininku grupė.....17
   - 3.2. organizuota grupė.....26
   - 3.3. nusikalstamas susivienijimas.....37
4. Išvados.....50
5. Pasiūlymai.....52
6. Literatūros sąrašas .....53
7. Santrauka ……..……59
8. Summary ( Complicity forms in the Penal code of the Republic of Lithuania and their legal evaluation ).....60
9. Pagrindinių terminų žodynas.....61


.

# Įvadas

**Bendroji temos charakteristika ir aktualumas.** Nusikalstamų veikų sudėtys baudžiamajame įstatyme aprašytos taip, lyg jas darytų vienas asmuo, tiesiogiai atlikdamas veiksmus, numatytus nusikalstamos veikos sudėtyje. Tačiau praktikoje kiekviena tyčinė nusikalstama veika gali būti padaroma ne tik vieno asmens, bet ir keliems asmenims bendrininkaujant, t.y. nusikalstama veika gali būti padaroma sujungiant kelių asmenų veiksmus ir pastangas. Kelių asmenų dalyvavimas padarant nusikalstamą veiką sustipriną jų psichologinį nusistatymą ir pasiryžimą daryti nusikalstamą veiką, leidžia geriau apgalvoti būsimos nusikalstamos veikos įvykdymo planą, palengvina suieškoti nusikalstamos veikos padarymo įrankius bei priemones bei po padarytos veikos šių įrankių paslėpimą, kitus nusikalstamos veikos pėdsakus ar sudaryti kitas kliūtis nusikalstamai veikai išaiškinti taip išvengiant baudžiamosios atsakomybės už padarytas veikas ir ryžtis toliau tęsti nusikalstamą veiklą. Esant išvardintoms aplinkybėms, kelių asmenų dalyvavimas neretai sudaro galimybę padaryti pavojingesnes ir sunkesnes nusikalstamas veikas nei jos būtų padaromos vieno asmens. Be to, pagal organizuotumo lygį, rengiamos nusikalstamos veikos sunkumą, asmenų skaičių, skiriasi asmenų grupės, kurios padaro nusikalstamas veikas. Baudžiamojoje teisėje asmenų bendrininkavimas skirstomas į bendrininkavimo formas.

Teorijoje ir praktikoje pripažįstama, jog nusikalstama veika padaryta kelių asmenų yra žymiai sunkiau kvalifikuoti nei nusikalstamą veiką padaryta vieno asmens, todėl bendrininkavimo instituto problemos tyrinėjamos tiek baudžiamosios teisės teorijoje, tiek su jomis susiduriama ir praktikoje, kai reikia nustatyti bendrininkų vaidmenis nusikaltime ar net bendrininkavimo formą. Teisingas bendrininkavimo ir bendrininkavimo formų taisyklių taikymas turėtų padėti užtikrinti žmogaus teisių apsaugą, visuomenės ir valstybės interesus.

Problemos svarbą lemia tai, kad šis klausimas yra plačiai nagrinėjamas teisinėje literatūroje. Tačiau skirtingų mokslininkų vystoma baudžiamosios teisės doktrina suformuoja skirtingas koncepcijas. Savo ruožtu, tai turi įtakos baudžiamųjų įstatymų taikymo praktikai inkriminuojant bendrininkavimo formas.

Bendrininkavimo institutas yra baudžiamosios teisės tyrinėjimo dalykas. Šio instituto teorinėmis ir praktinėmis problemomis domisi daugelio valstybių mokslininkai: Albanese J., Johnson El., S. Lammich, J. Pradel, Plyvavevski V., Piwkowski P, N. Sergejevskis, N. Tagancevas, J. Wessels ir daugelis kitų mokslininkų. Bendrininkavimo instituto teorines ir praktines problemas vienu ar kitu aspektu analizavo ir Lietuvos Respublikos mokslininkai: prof. V. Piesliakas, doc. dr. A. Gutauskas, doc. dr. O. Fedosiuk, A. Pivoriūnas, V. Stankevičius, E.

Sinkevičius, K. Jovaišas, A. Dapšys, K. Šimkus, J. Kačerauskas, V. Justickis, J. Riepšas, A. Klimka.

Nors bendrininkavimo instituto problema tyrinėta įvairių mokslininkų, tačiau vis dėlto lieka ši tema išsamiai neišnagrinėta baudžiamuoju teisiniu aspektu. Mes pabandysime šiame magistriniame darbe išnagrinėti baudžiamosios teisės bendrosios dalies bendrininkavimo temos dalį – bendrininkavimo formos, atskleisti jų turinį bei įvertinti ir išspęsti kylančias teorines ir praktines problemas.

**Tyrimo objektas.** Bendrininkavimo formos Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse ir jų baudžiamasis teisinis vertinimas

**Tyrimo uždaviniai:**

- atskleisti bendrininkavimo formų turinį baudžiamosios teisės teorijoje;
- palyginti baudžiamųjų kodeksų projektuose įtvirtintų bendrininkavimo formų sąvokų panašumus ir skirtumus;
- pateikti 1961 m. ir 2000 m. Baudžiamųjų kodeksų bendrininkavimo formų turinio skirtumus ir panašumus;
- atskleisti 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse bendrininkavimo formų turinį;
- pateikti bendrininkavimo formų atribojimo problemas pasitaikančias teorijoje ir praktikoje;

**Tyrimo šaltiniai**. Tyrimo šaltiniai yra 1961 m. Lietuvos TSR baudžiamasis kodeksas, baudžiamųjų kodeksų projektai, 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, teismų praktika, baudžiamosios teisės mokslinė literatūra.

**Tyrimo metodai**. Tyrimas atliktas taikant kokybinio tyrimo, lyginamosios teisėtyros, istorinį, sisteminės analizės ir kitus metodus.

Darbe keliama **hipotezė:** apibendrinti baudžiamąsias bylas, susijusias su bendrininkavimu, kuriose buvo inkriminuotos bendrininkų grupės, organizuotos grupės ar nusikalstamas susivienijimas. Naujasis 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas reglamentuoja bendrininkavimo formas, kurių požymius sudėtinga atriboti, todėl vertinant kiekvieną bendrininkavimo formą atskirai ir pasiremiant teismų praktiką bus nagrinėjama bendrininkavimo formų požymių turinys bei taikymo problemos.

**Darbo struktūra**. Baigiamąjį magistrinį darbą sudaro įvadas, dėstomoji dalis ( du skyriai ) ir išvados, pasiūlymai. Darbo pabaigoje pateikiamas literatūros sąrašas, santrauka lietuvių ir anglų kalba, pagrindinių terminų žodynas.

Pirmajame skyriuje bus atskleistas bendrininkavimo formų turinys baudžiamosios teisės teorijoje, 1961 m. Lietuvos TSR baudžiamajame kodekse, baudžiamųjų kodeksų projektuose bei 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse.

Antrajame skyriuje bus atskleistas bendrininkavimo formų turinys, t.y. bendrininkų grupės, organizuotos grupės ir nusikalstamo susivienijimo apibrėžimų turiniai bei šių bendrininkavimo formų atribojimo problemos teorijoje ir praktikoje.

Darbo mokslinis naujumas pasireiškia tuo, kad, nors bendrininkavimo problemos yra plačiai nagrinėjamos baudžiamosios teisės disciplinos mokslininkų, tačiau vis tiek praktikoje atsiranda problemų inkriminuojant bendrininkavimo formas, todėl išsamus bendrininkavimo formų turinio atskleidimas padės teisingai kvalifikuoti nusikalstamas veikas.

**Bendrininkavimo formos baudžiamosios teisės teorijoje, 1961 m. Lietuvos TSR baudžiamajame kodekse, baudžiamųjų kodeksų projektuose bei 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse**

Kasdieniniame gyvenime neretais atvejais nusikalstamas veikas padaro ne vienas, o keli asmenys, nors buvusiame senajame 1961 m. Lietuvos TSR baudžiamajame kodekse ( toliau 1961 m. LTSR BK ) bei naujajame 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse ( toliau 2000 m. LR BK ) visos nusikalstamos veikos apibrėžtos lyg jos būtų daromos vieno asmens. Kelių asmenų suderinta ar suplanuota nusikalstama veika visada yra daug pavojingesnė nei padaroma vieno asmens, nes šiuo atveju keli asmenys, dalyvaudami nusikalstamos veikos padaryme, visada jaučiasi daug saugiau, juos sieja bendras tikslas, lengviau galima suieškoti nusikalstamos veikos įrankius bei paslėpti nusikalstamos veikos pėdsakus. Toks kelių asmenų dalyvavimas darant nusikalstamas veikas baudžiamosios teisės teorijoje vadinamas bendrininkavimu.

Bendrininkavimo institutas buvo įtvirtintas 1961 m. LTSR BK bei taip pat yra įtvirtintas ir 2000 m. LR BK. Be to, abiejuose baudžiamuosiuose kodeksuose bendrininkavimo sąvoka panašiai ir suformuluota, t.y. tyčinis bendras dviejų ar daugiau ( 2000 m. LR BK – tarpusavyje susitarusių pakaltinamų ir sulaukusių įstatyme numatyto amžiaus ) asmenų dalyvavimas darant nusikalstamas veikas.

Baudžiamosios teisės teorijoje bendrininkavimo forma yra vidinė bendrininkavimo pusė, apibūdinama objektyviaisiais ir subjektyviaisiais požymiais.

*Objektyvieji požymiai*. Jau iš pačios bendrininkavimo sąvokos matyti, kad mažiausias bendrininkų skaičius gali būti du fiziniai asmenys, kurie abu yra pakaltinami, t.y. suvokia savo veiksmų esmę ir gali juos valdyti, ir yra sulaukę įstatyme nustatyto amžiaus, t.y. nusikalstamos veikos padarymo metu gali būti traukiami baudžiamojon atsakomybėn. Juridinis asmuo tiesioginiu bendrininku negali būti. Kadangi pagal 2000 m. LR BK 20 str. juridinis asmuo BK numatytais atvejais gali atsakyti už fizinio asmens padarytas nusikalstamas veikas, todėl tokiais atvejais, pripažinus tokį fizinį asmenį kaltu bendrininkavus tam tikroje nusikalstamoje veikoje, bendrininkavimas gali būti inkriminuotas ir juridiniam asmeniui [1]. Docentas dr. D. Soloveičikas mano, kad, atsižvelgiant į juridinių asmenų esmę, negalima išskirti juridinių asmenų bendrininkavimo formų, tačiau bendrininkų klasifikacija galėtų atitikti fiziniams asmenims taikomą klasifikaciją, nes jeigu viena įmonė gali būti laikoma nusikaltimo subjektu, jos kaltę ir veiką ,,materializuojant“ tam tikrų juridinių asmenų baudžiamosios atsakomybės modelių

[1] Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. - Vilnius, 2004. P. 155.

taikymu, nėra jokių teorinių ir praktinių kliūčių manyti, jog nusikalstamą veiką tapačiu būdu gali padaryti dvi ir daugiau įmonių, o tai sudarytų prielaidas tokias organizacijas laikyti bendrininkėmis darant nusikalstamą veiką. Tokie bendrininkavimo atvejai turėtų būti vertinami vadovaujantis bendraisiais bendrininkavimą apibūdinančiais požymiais ir taisyklėmis, pavyzdžiui, vertinant bendrų subjektyviųjų ir objektyviųjų požymių buvimą ir panašiai [2]. Kelių asmenų bendrininkavimas dažniausiai pasireiškia aktyviais veiksmais, tačiau gali būti bendrininkaujama ir neveikimu ( pvz. Tarnybos pareigų neatlikimas). Be to, bendrininkavimas galimas visose nusikalstamos veikos stadijose, t.y. rengimosi, pasikėsinimo ir pačios nusikalstamos veikos darymo stadijoje. Esant materialinei nusikalstamos veikos sudėčiai, bendrininkų atsakomybė kyla pagal atsiradusius padarinius ir atskirai nedalijamos, o esant formaliai nusikalstamos veikos sudėčiai, visų bendrininkų atsakomybė kyla už pačios nusikalstamos veikos padarymą, t.y. kiekvieno bendrininko atliekama veika nusikalstamoje veikoje turi priežastinį ryšį su bendromis atsiradusiomis pasekmėmis materialinėse nusikalstamų veikų sudėtyse ar su bendra nusikalstama veika formaliose nusikalstamų veikų sudėtyse. Priežastinis ryšys yra ryšis tarp nusikalstamos veikos ir atsiradusių padarinių, o tai reiškia, kad esant bendrininkavimui, kiekvieno bendrininko suderinti veiksmai arba neveikimas būna pirmesni nei pati nusikalstama veika ar tos veikos padariniai, t.y. bendra nusikalstama veika būna įvykdoma arba atsiranda bendrai siekiami nusikalstamos veikos padariniai tik dėl visų bendrininkų veiksmų visumos.

*Subjektyvieji požymiai.* 1961 m. LTSR BK bendrininkavimo sampratoje nebuvo vieno iš pagrindinio subjektyviųjų požymio – bendrininkų susitarimo, nes, pavyzdžiui, kvalifikuoto iššaginimo vienas iš kvalifikuojančių požymių buvo grupė iš anksto nesusitarusių asmenų. 2000 m. LR BK į bendrininkavimo sąvoka įtraukė bendrininkų susitarimą (tiek išankstinis, tiek ir nusikalstamos veikos darymo metu), kuris sujungia juos, sutvirtina pasiryžimą daryti ar tęsti bendrą nusikalstamą veiką. Asmenų susitarimas ( tarpusavyje ) bendrai atlikti nusikalstamą veiką galimas žodžiu, raštu, konkliudentiniais veiksmais ( gestu, mimika ir t.t. ) [3]. Kitas bendrininkavimo subjektyvusis požymis – kaltė, t.y. visos bendrininkų daromos nusikalstamos veikos yra tyčinės, kurios gali pasireikšti tiek tiesiogine, tiek netiesiogine tyčia. Jie visi atskirai suvokia, kad bendrai daro nusikalstamą veiką, jei padariniai būtini, numato jų kilimą ir nori taip veikti arba jei padarinių ir nenorėjo, tačiau sąmoningai leido jiems atsirasti.

Bendrininkavimas baudžiamosios teisės teorijoje skirstomas į rūšis: paprastąjį ir sudėtingąjį bendrininkavimą. Paprastas bendrininkavimas – yra tuomet, kai kiekvienas

[2] Soloveičikas D. Juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės lyginamieji aspektai. Vilnius, 2006. 87 p.
[3] Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. - Vilnius, 2004. P. 155.

bendrininkas pats savo veiksmais realizuoja konkretaus nusikaltimo sudėtį [4]. Šiuo atveju visi dalyvaujantys nusikalstamoje veikoje yra nusikalstamos veikos vykdytojai. Sudėtinis bendrininkavimas – tai toks bendrininkavimas, kai bendrininkai atlieka skirtingus veiksmus: nusikaltimo sudėtį realizuoja tik vienas vykdytojas, o kiti bendrininkai savo veiksmais (arba neveikimu) sudaro sąlygas arba palengvina įvykdyti nusikaltimą [5].

Baudžiamosios teisės teorijoje, atsižvelgiant į bendrininkų tarpusavio supratimą bei veiksmų bendrumą, suderinamumą, organizavimo laipsnį, bendrininkavimas skirstomas į tam tikras formas: 1 ) bendrininkavimas be išankstinio susitarimo; 2 ) bendrininkavimas su išankstiniu susitarimu: a ) bendrininkavimas su išankstiniu elementariu susitarimu; b ) organizuota grupė; c ) nusikalstamas susivienijimas; [6]

Analizuojant 1961 m. LTSR BK nerasime jokio išskirto straipsnio, kuriame būtų įvardintos bendrininkavimo formos ar nurodyti bendrininkavimo formų požymiai kaip tai yra įtvirtinta 2000 m. LR BK 25 straipsnyje. Tačiau atidžiau panagrinėjus 1961 m. LTSR BK rastume bendrininkavimo formas įtvirtintas kaip nusikaltimus kvalifikuojančius požymius ar net kai kurias bendrininkavimo formas galėtume įvardinti kaip atskirus nusikaltimus.

Pagal 1961 m. LTSR BK galėtume įvardinti šias bendrininkavimo formas:

1. Grupė asmenų be išankstinio susitarimo ( BK 118 str. 3 d. )
2. Grupė asmenų su išankstiniu susitarimu
3. Antivalstybinė organizacija ( BK 70 str. )
4. Ginkluota grupė ( BK 75 str. )
5. Organizuota grupė ( BK 273 str. 3 d. )
6. Nusikalstamas susivienijimas ( BK 227 str. 1 d. )

*1 ) Grupė asmenų be išankstinio susitarimo.* Grupė asmenų be išankstinio susitarimo yra įtvirtinta 1961 m. LTSR BK 118 str. 3 d. kaip nusikalstamos veikos kvalifikuojantis požymis. Šiuo atveju grupė asmenų reiškia, kad nusikaltimą padarė ne vienas asmuo, o du ar daugiau asmenų bendrai veikdami, turėdami tikslą iššaginti. Nusikaltimas laikomas padarytas grupės asmenų, kai visi bendrininkai padaro nusikalstamą veiką iš anksto neturėdami tikslo, nesusitarę arba susitarė tik darydami nusikaltimą. Tokios grupės asmenų veiksmus iliustruoja 2001 m. lapkričio 6 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos priimta nutartis Nr. 2K-772/2001, kurioje *K. C. ir V. R. nuteisti už tai, kad 2000 m. lapkričio 11 d. apie 2 val. nakties, veikdami grupe, Šilalės rajono, (duomenys neskelbtini) kaime, turint tikslą lytiškai santykiauti su S.B., pavartojo prieš ją fizinį smurtą ir grasinimus – V. R. , būdamas*

[4] Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras. – Vilnius, 1989. P. 43.
[5] Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras. – Vilnius, 1989. P. 43.
[6] Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. - Vilnius, 2003. P. 269

*girtas, automobilyje nukreipė į S.B. krūtinę pistoletą, sudavė jai į veidą, bandžiusią pabėgti iš automobilio sugriebė už rankos, ją laikė ir suko, sukeldamas fizinį skausmą, po to S.B., iššokusią iš automobilio ir bandžiusią pabėgti, kartu su K. C. sulaikęs, nukreipęs jai į krūtinę ir pridėjęs prie smilkinio pistoletą, grasino nušauti, neleido šaukti pagalbos ir reikalavo jos lytiškai santykiauti. Laikydamas į S.B. nukreiptą pistoletą su K. C. jėga ją nutempė prie pakelės žolyno ir toje vietoje, taip palaužus nukentėjusiosios pasipriešinimą K. C. , be to sakydamas, jog pakvies ją nušauti grasinusį V. R. , jėga parklupdęs S.B., palenkęs jos galvą žemyn jai į burną įvedė savo varpą ir taip lytiškai su ja santykiavo. Nuteistasis V. R. kasaciniame skunde pripažįsta panaudojęs smurtą ir grasinimus nukentėjusiosios atžvilgiu, tačiau akcentuoja tai, kad veiką jos atžvilgiu nutraukęs savanoriškai, todėl mano esant pagrindą taikyti jo atžvilgiu LR BK 17 str. nuostatas. Tokie skundo teiginiai LR BK 17 str. prasmės požiūriu yra neteisingi. Atsižvelgiant į įvykio aplinkybes, V. R. pavartoto smurto ir grasinimų pobūdį ir į tai, kad grasinimas tęsėsi nukentėjusiąją ištempus iš automobilio, savanoriškas atsisakymas nuo nusikaltimo padarymo buvo įmanomas tik aktyviais veiksmais. Tai V. R. pusės turėjo pasireikšti užkertant kelią priverstiniams lytiniams santykiams, kurie padaryti prieš tai pavartoto smurto ir grasinimų pasėkoje. Skundo teiginiai, jog V. R. pavartotas smurtas ir grasinimai nepalaužė nukentėjusiosios pasipriešinimo, nes K. C. likęs vienas su nukentėjusiąja toliau vartojo smurtą ir grasinimus, nepašalina V. R. pavartoto smurto reikšmės. V. R. buvo netoliese nuo tos vietos, kur buvo žaginama S.B., todėl suvokė, jog nusikaltimas daromas jo pavartoto ir K. C. vartojamo smurto ir grasinimų įtakoje. Todėl pirmosios instancijos teismas teisingai veiką kvalifikavo kaip iššaginimą, padarytą grupės asmenų ir nuteistųjų kasacinius skundus atmetė* [7].

Suprantama, kad tokie bendrininkai turi menkas galimybes suderinti savo veiksmus (neveikimą) siekdami bendro nusikalstamo rezultato, slėpdami nusikaltimą. Toks tarpusavio ryšio pobūdis atitinkamai suvokiamas bei atspindimas ir bendrininkų sąmonėje: jie žino tik tiek, kad prie jų veikos turėdami tokius pat nusikalstamus tikslus prisideda kiti asmenys.[8]

2) *Grupė asmenų su išankstiniu susitarimu*. Grupė asmenų su išankstiniu susitarimu 1961 m. LTSR BK yra įtvirtinta daugelyje nusikaltimų sudėtyse kaip nusikalstamos veikos kvalifikuojantis požymis, t.y. prekyba žmonėmis; savavaldžiavimas; neteisėtas psichotropinių ar narkotinių medžiagų gaminimas, įgijimas, laikymas, gabenimas, siuntimas, pardavimas ar kitoks platinimas; šaunamojo ginklo, šaudmenų, sprogmenų ar sprogstamųjų medžiagų grobimas; nusikaltimai nuosavybei; kontrabanda. Grupė asmenų su išankstiniu susitarimu yra daug pavojingesnė už grupę be išankstinio susitarimo, nes ši grupė jau iš anksto susitaria dėl

[7] 2001 m. lapkričio 6 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-772/2001 // http://www.lat.lt/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=20413 Prisijungimo data 2006-12-13

[8] Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. - Vilnius, 2003. P. 270

nusikalstamų veiksmų, jos padarymo mechanizmo, laiko, vietos, todėl tokia grupė yra daug pavojingesnė ir visi dalyvaujantys asmenys tokioje grupėje paprastai būna bendravykdytojai ir visi veikia bendra susiformavusia tyčia. Grupėje su išankstinius susitarimu dalyvauja mažiausiai du pakaltinami asmenys ir jei vienas iš dviejų dalyvaujančių nusikaltime veiks dėl neatsargumo, tokiu atveju nebus grupės su išankstiniu susitarimu kvalifikuojančio požymio ir veika bus kvalifikuojama kaip paprastas nusikaltimas. Tokios grupės iš anksto susitarusių asmenų veiksmus iliustruoja 1998 m. gruodžio 22 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo priimta apžvalga Nr. B4-51: *N. G. ir E. K. nuteistos už tai, kad iš anksto susitarusios ir veikdamos grupėje su E. T. ir S. R., būdamos girtos, padarė plėšimą stambiu mastu bei pagrobė svarbius asmeninius piliečių dokumentus, taip pat neteisėtai laikė ir panaudojo stipriai veikiančią medžiagą - klofeliną. Pagal byloje surinktus įrodymus nustatyta, kad nusikaltimas padarytas jungtiniais visų dalyvių veiksmais, tarp bendrininkų veikų ir bendro nusikalstamo rezultato yra priežastinis ryšys, jų veiksmai tarpusavyje susiję. Taip pat byloje nustatyta, kad G. K. ir A. V. buvo apnuodyti klofelinu. Tačiau teismas nuosprendyje nenurodė, kuo konkrečiai pasireiškė N. G. ir E. K. dalyvavimas nusikaltimo, numatyto BK 206 str., padaryme. Šis nusikaltimas padaromas tik tiesiogine tyčia. Byloje nustatyta, kad G. K. svarbius asmeninius dokumentus pagrobė E. T. su S. R. Tuo tarpu byloje nėra jokių įrodymų, kad nuteistosios iš anksto buvo susitarusios pagrobti tuos dokumentus, juo labiau nėra įrodymų, kad jos pačios pagrobė dokumentus. Nusikaltimuose, padarytuose grupės iš anksto susitarusių asmenų, bendrininkai atsako tik už tą nusikaltimą, kurį buvo susitarę padaryti. Todėl kasacinės instancijos teismas pakeitė apygardos teismo nuosprendžio dalį dėl N. G. ir E. K. nuteisimo pagal BK 206 str. ir šią bylos dalį nutraukė.* [9]

3) *Antivalstybinė organizacija*. Antivalstybinė organizacija 1961 m. LTSR BK įtvirtinta kaip atskira nusikaltimo sudėtis, kuri įvardijama kaip nusikalstama bendrija, kurią sudaro nuolatinis kelių asmenų susivienijimas, kurio paskirtis įvairiausiomis priemonėmis ir veiksmais pažeisti Lietuvos valstybės suverenitetą.

4) *Ginkluota grupė*. Ginkluotos grupės organizavimas ir dalyvavimas jos nusikalstamoje veikloje 1961 m. LTSR BK įvardintas kaip banditizmas ir sudaro savarankišką nusikaltimo sudėtį. Banditų gauja yra ginkluotas pastovus keleto asmenų nusikalstamas susivienijimas daryti užpuolimus. Gaujos pastovumas reiškia, kad tai yra ilgalaikis asmenų susivienijimas daryti nusikaltimus. Kitos tokios grupės būtinas požymis yra jos ginkluotumas, t.y. bent vienas gaujos narys turi ginklą. Ginklu laikomi šaunamieji, sprogstamieji ir nešaunamieji ginklai. 1993 m 1961 m. LTSR BK buvo papildytas nauju 227 [1] str., kuriame įtvirtinta nusikalstamo susivienijimo sudėtis. Banditų gauja yra nusikalstamo susivienijimo rūšis, nes nusikalstamam susivienijimui

[9] 1998 m. gruodžio 22 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo apžvalga Nr. B4-51 // http://www.lat.lt/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=26857 Prisijungimo data 2006-12-20

būtinas požymis yra trijų asmenų buvimas, o banditų gaujai dviejų, kurie susiformuoja pastoviai daryti nusikaltimus.

5) *Organizuota grupė*. Organizuota grupė kaip nusikaltimo kvalifikuojantis požymis yra įtvirtinta 1961 m. LTSR BK turto prievartavimo ir teroro akto nusikaltimų sudėtyse bei organizuota grupė yra laikoma viena iš atsakomybę sunkinančių aplinkybių. Organizuota grupė - tai gana pastovi iš anksto susitarusi asmenų grupė, kurioje yra daug glaudesnis ryšys tarp bendrininkų, parengtas nusikaltimo planas, pasidalinta vaidmenimis, vadovaujama nusikaltimo padarymui [10]. Detalesnė organizuotos grupės analizė šiame darbe bus pateikta atskiro skyriaus dalyje.

6) *Nusikalstamas susivienijimas.* 1993 m 1961 m. LTSR BK buvo papildytas nauju bei vėliau pakeistu 227 [1] straipsniu, kuriame įtvirtinta nusikalstamo susivienijimo sudėtis, kurioje įtvirtintas trijų ar daugiau asmenų susivienijimas bendrai nusikalstamai veiklai daryti sunkius nusikaltimus – kūrimas, taip pat dalyvavimas jo veikloje. Šio nusikaltimo bei vėliau pakeisto ir papildyto nusikaltimo požymius atskleidžia Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimai, t.y. 1995m. spalio 10 d. nutarimas ,,Dėl teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo organizavimo, vadovavimo ar dalyvavimo jame (BK 227 [1] str.) apibendrinimo rezultatų baudžiamosiose bylose bei 1997 m. gruodžio 22 d. nutarimas ,, Dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų senato 1995 m. spalio 10 d. nutarimo ,,Dėl teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo organizavimo, vadovavimo ar dalyvavimo jame (BK 227 [1] str.) apibendrinimo rezultatų baudžiamosiose bylose" pakeitimo ir papildymo". Detalesnė nusikalstamo susivienijimo analizė šiame darbe bus pateikta atskiro skyriaus dalyje.

Atkūrus Nepriklausomybę Lietuvoje liko galioti Lietuvos TSR 1961 m BK, todėl iš karto po Nepriklausomybės atkūrimo buvo sudaryta specialistų grupė naujajam Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui rengti.

Buvo rengiami keli Baudžiamojo kodekso projektai. 1999 m. lapkričio 15 d. buvo parengtas Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos baudžiamojo kodekso projektas [11], 1999 m. lapkričio 18 d. Seimo nario, Teisės ir teisėtvarkos komiteto nario Aloyzo Sakalo pateiktas baudžiamojo kodekso projektas [12] ir 2000 m. rugsėjo 11 d. Seimo narės, Teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininkės Gražinos Imbrasienės pateiktas baudžiamojo kodekso

[10] Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras. – Vilnius, 1989. P. 44

[11] 1999 m. lapkričio 15 d. parengtas Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos baudžiamojo kodekso projektas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=89838 Prisijungimo data: 2006-03-03

[12] 1999 m. lapkričio 18 d. Seimo nario, Teisės ir teisėtvarkos komiteto nario Aloyzo Sakalo pateiktas baudžiamojo kodekso projektas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=90162 Prisijungimo data: 2006-03-03

projektas [13], kurio pagrindu Lietuvos Respublikos Seime buvo 2000 m. rugsėjo 26 d. priimtas Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas.

Visuose pateiktuose baudžiamojo kodekso projektuose atskiru straipsniu bendrojoje dalyje buvo išskirtos bendrininkavimo formos. Juose buvo įvardintos trys bendrininkavimo formos: bendrininkų grupė, organizuota grupė ir nusikalstamas susivienijimas.

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos baudžiamojo kodekso projekte *bendrininkų grupė* yra tada, kai bet kurioje nusikalstamos veikos padarymo stadijoje keli asmenys susivienija bendram nusikalstamos veikos padarymui, *organizuota grupė* yra tada, kai iki nusikalstamos veikos padarymo pradžios du ar daugiau asmenų susitaria bendrai padaryti nusikalstamą veiką kaip vykdytojai. Nusikalstama veika padaryta grupės susitarusių asmenų pagal šio kodekso 64 straipsnį yra aplinkybė sunkinanti asmenų, dalyvavusių nusikalstamos veikos padaryme, atsakomybę, *nusikalstamas susivienijimas* yra tada, kai trys ar daugiau asmenų susivienija bendrai nusikalstamai veiklai - daryti sunkius ir labai sunkius nusikaltimus. Atsakomybė už nusikalstamo susivienijimo organizavimą ir veiklą kyla pagal šio kodekso 232 straipsnį. Nusikalstamam susivienijimui prilyginama antivalstybinė organizacija ir antivalstybinė ginkluota grupė, atsakomybė už kurių organizavimą ir veiklą kyla pagal šio kodekso 113 straipsnį.

Seimo nario, Teisės ir teisėtvarkos komiteto nario Aloyzo Sakalo pateiktame baudžiamojo kodekso projekte *bendrininkų grupė* yra tada, kai bet kurioje nusikalstamos veikos padarymo stadijoje du ar daugiau asmenų kaip vykdytojai susitaria padaryti, tęsti ar užbaigti nusikalstamą veiką, *organizuota grupė* yra tada, kai iki nusikalstamos veikos padarymo pradžios du ar daugiau asmenų susitaria padaryti kelis nusikaltimus arba vieną sunkų ar labai sunkų nusikaltimą ir kiekvienas grupės narys, darant nusikaltimą, atlieka atskirą užduotį ar turi skirtingą vaidmenį, *nusikalstamas susivienijimas* yra tada, kai trys ar daugiau asmenų susivienija bendrai nusikalstamai veiklai, jie turi vadovą ar vadovus ir kiekvienas susivienijimo narys, darant nusikaltimą, atlieka atskirą užduotį ar turi skirtingą vaidmenį.

Seimo narės, Teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininkės Gražinos Imbrasienės pateiktas baudžiamojo kodekso projekte *bendrininkų grupė* yra tada, kai bet kurioje nusikalstamos veikos darymo stadijoje du ar daugiau asmenų kaip vykdytojai susitaria daryti, tęsti ar užbaigti nusikalstamą veiką, *organizuota grupė* yra tada, kai bet kurioje nusikalstamos veikos darymo stadijoje du ar daugiau asmenų susitaria daryti kelis nusikaltimus arba vieną sunkų ar labai sunkų nusikaltimą ir kiekvienas grupės narys, darant nusikaltimą, atlieka tam

[13] 2000 m. rugsėjo 11 d. Seimo narės, Teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininkės Gražinos Imbrasienės pateiktas baudžiamojo kodekso projektas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=108301 Prisijungimo data: 2006-03-03

tikrą užduotį ar turi skirtingą vaidmenį, *nusikalstamas susivienijimas* yra tada, kai bendrai nusikalstamai veiklai - daryti sunkius ar labai sunkius nusikaltimus - susivienija trys ar daugiau asmenų, kuriuos sieja pastovūs tarpusavio ryšiai bei vaidmenų ar užduočių pasiskirstymas. Nusikalstamam susivienijimui prilyginama antivalstybinė organizacija ir antivalstybinė ginkluota grupė.

Iš esmės bendrininkavimo formų apibrėžimai visuose pateiktuose projektuose žymiai nesiskiria, tačiau tam tikrų skirtumų vis dėlto yra.

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos pateiktame BK projekte bendrojoje dalyje bendrininkų grupė bus tik tada, kai bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje keli asmenys susivienija bendram nusikalstamos veikos padarymui. Šiuo atveju šis projektas nuo kitų dviejų skiriasi tuo, kad jame asmenys susivienija daryti nusikalstamas veikas nėra įvardijami. Teisės ir teisėtvarkos komiteto pateiktuose BK projektuose bendrosiose dalyse bendrininkų grupė galima tik tada, kai nusikalstamą veiką daro du ar daugiau asmenų ir jie visi yra vykdytojai. 2000 m. rugsėjo 26 d. Nr. VIII-1968 priimtas ir įsigaliojęs 2003 m. gegužės 01 d. naujas Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, kuriame iki įsigaliojimo buvo papildyta 25 str. 2 d. ( Lietuvos Respublikos 2003 m. balandžio 10 d. įstatymo Nr. IX-1495, įsigaliojo 2003 m. gegužės 1 d. ( Žin., 2003, Nr. 38-1733) redakcija). Taigi įsigaliojus naujam baudžiamajam kodeksui bendrininkų grupė apibūdinama kai bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje du ar daugiau asmenų susitaria nusikalstamą veiką daryti, tęsti ar užbaigti, jei bent du iš jų yra vykdytojai.

Organizuotos grupės apibrėžimas visuose trijuose baudžiamųjų kodeksų projektuose bendrojoje dalyje yra skirtingas. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos pateiktas organizuotos grupės apibrėžimas beveik nesiskiria nuo Seimo nario Aloyzo Sakalo pateikto BK projekto bendrininkų grupės sąvokos. Abiejuose apibrėžimuose pateiktas asmenų susitarimas daryti nusikalstamą veiką kaip vykdytojai. Šiuo atveju jau iš baudžiamosios teisės teorijos žinome, kad organizuota grupė yra daug organizuotesnė nei bendrininkų grupė, be to, bendrininkai organizuotoje grupėje pasiskirsto užduotis ir turi skirtingus vaidmenis. Todėl remiantis baudžiamosios teisės teorija Teisės ir teisėtvarkos komiteto pateiktuose BK projektuose organizuotos grupės apibrėžimai artimesni teorijai. Seimo nario Aloyzo Sakalo pateikto BK projekto bendrojoje dalyje organizuota grupė skiriasi nuo Seimo narės, Teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininkės Gražinos Imbrasienės pateikto baudžiamojo kodekso projekto tik tuo, kad Gražinos Imbrasienės BK projekte organizuota grupė gali susitarti daryti nusikaltimus bet kurioje nusikalstamos veikos darymo stadijoje, o Aloyzo Sakalo BK projekte organizuota grupė susitaria daryti nusikalstamą veiką tik iki nusikalstamos veikos padarymo pradžios.

Nusikalstamas susivienijimas taip pat apibrėžiamas skirtingai visuose BK projektuose bendrojoje dalyje. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos BK projekte nusikalstamo susivienijimo pateikta sąvoką labai kukli. Čia nusikalstamas susivienijimas apibūdinamas kaip trijų ar daugiau asmenų susivienijimas bendrai daryti sunkius ar labai sunkius nusikaltimus. Šioje sąvokoje nėra atskleidžiama daugiau požymių ir vieninteliai vertinimo kriterijai yra asmenų skaičius ir nusikalstamų veikų sunkumas. Seimo nario Aloyzo Sakalo pateikto BK projekte nusikalstamo susivienijimo apibrėžimas platesnis, nes jame be asmenų skaičiaus yra įtvirtinti ir kiti būtini požymiai, t.y. nusikalstamam susivienijimui būtinas vadovas ar vadovai ir kiekvienas susivienijimo narys, darymas nusikalstamą veiką, atlieka atskirą užduotį ar turi skirtingą vaidmenį. Be to, nusikalstamas susivienijimas susivienija bendrai nusikalstamai veiklai, o ne daryti sunkius ar labai sunkius nusikaltimus. Teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininkės Gražinos Imbrasienės pateikto baudžiamojo kodekso projekte bendrojoje dalyje nusikalstamas susivienijimas apibrėžiamas kaip bendrai nusikalstamai veiklai – daryti sunkius ar labai sunkius nusikaltimus – susivienija trys ar daugiau asmenų, kuriuos sieja pastovūs tarpusavio ryšiai bei vaidmenų ar užduočių pasiskirstymas. Nusikalstamam susivienijimui prilyginama antivalstybinė organizacija ir antivalstybinė ginkluota grupė. Šis apibrėžimas liko nepakeistas priėmus 2000 m. rugsėjo 26 d. Nr. VIII-1968 Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą, tačiau iki jam įsigaliojus nusikalstamo susivienijimo apibrėžimo sąvoka buvo papildyta ( Lietuvos Respublikos 2003 m. balandžio 10 d. įstatymo Nr. IX-1495, įsigaliojo 2003 m. gegužės 1 d. ( Žin., 2003, Nr. 38-1733) redakcija), t.y. nusikalstamam susivienijimui prilyginama ir teroristinė grupė.

Nusikalstamas susivienijimas kaip atskiras nusikaltimas yra apibrėžiamas visuose BK projektuose specialiojoje dalyje. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos ir Seimo nario Aloyzo Sakalo pateiktuose BK projektuose specialiojoje dalyje įtvirtinti nusikalstamas susivienijimas kaip atskiri nusikaltimai. Šių BK projektų nusikaltimų dispozicijoje yra atkartojamos nusikalstamo susivienijimo sąvokos, kurios yra įtvirtintos šių BK projektų bendrojoje dalyje. Teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininkės Gražinos Imbrasienės pateikto baudžiamojo kodekso projekte specialiojoje dalyje baudžiamoji atsakomybė kyla asmenims tik už dalyvavimą, organizavimą ar vadovavimą nusikalstamam susivienijimui ar dalyvavimą ginkluoto nusikalstamo susivienijimo veikloje. BK specialioje dalyje nusikaltimo sudėtyje nedetalizuojama nusikalstamo susivienijimo sąvoka, nes ji yra atskleista BK bendrojoje dalyje kaip viena iš bendrininkavimo formų.

Taigi priimtas 2000 m. rugsėjo 26 d. Nr. VIII-1968 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas įtvirtino bendrininkavimo formas atskirame 25 straipsnyje. Jame bendrininkavimo formos yra bendrininkų grupė, organizuota grupė ir nusikalstamas susivienijimas:

- *Bendrininkų grupė* yra tada, kai bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje du ar daugiau asmenų susitaria nusikalstamą veiką daryti, tęsti ar užbaigti, jei bent du iš jų yra vykdytojai.
- *Organizuota grupė* yra tada, kai bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje du ar daugiau asmenų susitaria daryti kelis nusikaltimus arba vieną sunkų ar labai sunkų nusikaltimą ir kiekvienas grupės narys, darydamas nusikaltimą, atlieka tam tikrą užduotį ar turi skirtingą vaidmenį.
- *Nusikalstamas susivienijimas* yra tada, kai bendrai nusikalstamai veiklai – vienam ar keliems sunkiems ar labai sunkiems nusikaltimams daryti – susivienija trys ar daugiau asmenų, kuriuos sieja pastovūs tarpusavio ryšiai bei vaidmenų ar užduočių pasiskirstymas. Nusikalstamam susivienijimui prilyginama antikonstitucinė grupė ar organizacija bei teroristinė grupė.

Be to, 2000 m. rugsėjo 26 d. Nr. VIII-1968 Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse specialioje dalyje 249 str. įtvirtinta nusikalstamo susivienijimo kaip nusikaltimo sudėtis:

249 str. Nusikalstamas susivienijimas

1. Tas, kas dalyvavo nusikalstamo susivienijimo veikloje, baudžiamas laisvės atėmimu nuo trejų iki penkiolikos metų;

2. Tas, kas dalyvavo šaunamaisiais ginklais, sprogmenimis ar sprogstamosiomis medžiagomis ginkluoto nusikalstamo susivienijimo veikloje, baudžiamas laisvės atėmimu šešerių iki dvidešimties metų arba laisvės atėmimu iki gyvos galvos;

3. Tas, kas organizavo šio straipsnio 1 ar 2 dalyje numatytus nusikalstamus susivienijimus arba jiems vadovavo, baudžiamas nuo dešimties iki dvidešimties metų arba laisvės atėmimu iki gyvos galvos.

4. Už šiame straipsnyje numatytas veikas atsako ir juridinis asmuo.

## Bendrininkavimo formos Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse ir jų baudžiamasis teisinis vertinimas

2000 m. rugsėjo 26 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė naująjį Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą, kuris įsigaliojo 2003 m. gegužės 1 d., kuriame bendrininkavimo formos yra įtvirtintos atskirame 25 straipsnyje.

Atsižvelgiant į bendrininkų susitarimo pobūdį, jų veiksmų ir ryšių bendrumą, organizuotumo lygį baudžiamajame įstatyme išskiriamos šios bendrininkavimo formos: 1 ) bendrininkų grupė; 2 ) organizuota grupė; 3 ) nusikalstamas susivienijimas. Šių bendrininkavimo formų atskyrimo kriterijus gali būti susitariančių asmenų skaičius, susitarimo laikas, t.y. kurioje nusikalstamos veikos stadijoje susiformuoja tam tikra grupė, nes, pavyzdžiui, bendrininkų grupė ir organizuota grupė gali būti sudaromos bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje, o nusikalstamas susivienijimas gali būti sudaromas tik prieš tam tikros nusikalstamos veikos pradžią, t.y. iki numatytų tam tikros nusikalstamos veikos objektyviosios pusės realizavimo pradžia, be to, dalyvavimas jau sudaryto nusikalstamo susivienijimo veikloje užtraukia baudžiamąją atsakomybę net jei nėra padarytų kitų nusikalstamų veikų.

Bendrininkavimo formų išdėstymas baudžiamajame įstatyme leidžia suprasti kelių asmenų susibūrusių į tam tikras grupes pavojingumo pobūdį ir laipsnį, organizuotumo lygį, todėl inkriminuojant nusikalstamas veikas kaltininkams lengviau spręsti baudžiamosios atsakomybės bei bausmės individualizavimo klausimus.

Būtent šių bendrininkavimo formų: bendrininkų grupės, organizuotos grupės ir nusikalstamo susivienijimo pagrindinius požymius šiame magistriniame darbe autorius pabandys atskleisti.

## Bendrininkų grupė

Pagal 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 25 str. 2 d. *Bendrininkų grupė* yra tada, kai bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje du ar daugiau asmenų susitaria nusikalstamą veiką daryti, tęsti ar užbaigti, jei bent du iš jų yra vykdytojai.

Norint suprasti bendrininkų grupės sampratą, reikia atskleisti jos pagrindinius požymius:

Vienas iš pagrindinių požymių yra dviejų ar daugiau asmenų daroma nusikalstama veika. Nusikalstama veika yra baudžiamojo įstatymo uždrausta veika, kuri yra skirstoma į nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus.

Senajame 1961 m. LTSR BK visos veikos uždraustos baudžiamuoju įstatymu buvo įvardijamos nusikaltimais. Įsigaliojus naujam 2000 m. LR BK veikos uždraustos baudžiamuoju įstatymu skirstomos į nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus. Baudžiamųjų nusižengimų išskyrimo tikslas buvo išspręsti vienos rūšies veikos dvigubo teisinio statuso problemą, visais įmanomais atvejais vengiant dvigubo veikos teisinio statuso ir dėl to kylančios baudžiamosios ir administracinės atsakomybės kolizijos. Daugelis veikų, kurios iki tol turėjo dvigubą teisinį statusą, turėjo būti perkeltos į baudžiamąjį kodeksą, joms suteiktas nusikaltimo ir baudžiamojo nusižengimo statusas arba panaikintas jų nusikalstamumas ir joms suteiktas administracinės teisės pažeidimo statusas [14]. Ir už nusikaltimo ir už baudžiamojo nusižengimo padarymą naujajame 2000 m. LR BK numatyta baudžiamoji atsakomybė, tačiau už baudžiamojo nusižengimo padarymą numatytos švelnesnės baudžiamosios atsakomybės pasekmės, t.y. LR BK 42 str. 2 d. nurodytos bausmių rūšys padarius baudžiamąjį nusižengimą ir vienintelės bausmės, kurios neskiriamos už baudžiamąjį nusižengimą, yra terminuota laisvės atėmimo bausmė ir laisvės atėmimas iki gyvos galvos. Būtent šių bausmių nėra baudžiamųjų nusižengimų sankcijose. Be to, baudžiamiesiems nusižengimams yra sutrumpinti apkaltinamojo nuosprendžio senaties terminai nei nusikaltimams, nes nusikaltimai yra skirstomi į rūšis, t.y. nesunkūs, apysunkiai, sunkus ir labai sunkūs nusikaltimai ir būtent kiekvienai konkrečiai nusikaltimo rūšiai yra skirtingi apkaltinamojo nuosprendžio senaties terminai. Baudžiamasis nusižengimas taip pat skiriasi nuo nusikaltimo dar ir tuo, kad padarius baudžiamąjį nusižengimą, asmuo neturi teistumo.

Baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamos veikos padarymą kyla asmenims sulaukus tam tikro amžiaus. Pagal LR BK 13 str. 1 d. asmuo, kuriam iki nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo padarymo buvo suėję šešiolika metų atsako pagal šį kodeksą. Antroje šio straipsnio dalyje yra nurodytos išimtys dėl asmens amžiaus, t.y. yra įvardinti atskiri nusikaltimai už kurių padarymą baudžiamoji atsakomybė kyla ir asmenims, kuriem iki šių nusikaltimų ar baudžiamųjų

[14] Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. – Vilnius, 2006. P. 136.

nusižengimų padarymo yra suėję keturiolika metų. Keturiolikos metų asmuo atsako už nužudymą ( 129 str. ), sunkų sveikatos sutrikdymą ( 135 str. ), iššaginimą ( 149 str. ), seksualinį prievartavimą ( 150 str. ), vagystę ( 178 str. ), plėšimą ( 180 str. ), turto prievartavimą ( 181 str. ), turto sunaikinimą ar sugadinimą ( 187 str. 2 d. ), šaunamojo ginklo, šaudmenų, sprogmenų ar sprogstamųjų medžiagų pagrobimą ( 254 str. ), narkotinių ir psichotropinių medžiagų vagystę, prievartavimą arba kitokį neteisėtą užvaldymą ( 263 str. ), transporto priemonių ar kelių, juose esančių įrenginių sugadinimą ( 280 str. 2 d. ). Toks asmens amžius, kurio sulaukęs ir padaręs nusikalstamą veiką gali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn, nustatytas todėl, kad įstatymų leidėjas preziumuoja, kad asmenys sulaukę tokio amžiaus supranta nusikalstamos veikos pavojingumą ir savo veiksmų pobūdį bei esmę, be to asmuo gali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn jei jis yra pakaltinamas.

LR BK yra įtvirtinta nepakaltinamumo sąvoka, t.y. asmuo yra nepakaltinamas, jeigu darydamas šio kodekso uždraustą veiką jis dėl psichikos sutrikimo negalėjo suvokti jos pavojingumo arba valdyti savo veiksmų. Iš šio apibrėžimo galima lengvai išvesti pakaltinamumo sąvoką, t.y. asmuo yra pakaltinamas, jeigu darydamas šio kodekso uždraustą veiką jis galėjo suvokti jos pavojingumą arba valdyti savo veiksmus. Pakaltinamumo baudžiamojoje byloje įrodinėti nereikia, nes preziumuojama, kad visi asmenys yra pakaltinami. Aišku esant įtarimų, kad asmuo dėl psichikos sutrikimų padarė nusikalstamą veiką, reikia įrodyti tokio asmens nepakaltinamumą, t.y. tokiu atveju tokiam asmeniui yra skiriama teismo psichiatrinė ekspertizė. Jei eksperto išvadą dėl asmens nepakaltinamumo teismas patvirtina, tai toks asmuo pripažįstamas padaręs visuomenei pavojingą veiką ir jam bausmė nėra skiriama, o paskiriamos priverčiamosios medicinos priemonės, t.y. paskiriamas tokių nepakaltinamų asmenų gydymas, nes juos reikia gydyti, o ne bausti, nes tai prieštarautų bausmės paskirčiai, t.y. bausmė skiriama tam, kad nusikaltusius žmones pataisytų ir sulaikytų nuo tokių nusikalstamų veikų darymo.

Kitas bendrininkų grupės požymis yra dviejų ar daugiau asmenų susitarimas bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje daryti nusikalstamą veiką. Būtent bendrininkų grupė susitaria daryti vieną nusikalstamą veiką. Visos nusikalstamos veikos įtvirtintos LR BK yra apibūdintos kaip baigtos nusikalstamos veikos. Tačiau neretais atvejais nusikalstamos veikos gali būti pavojingos rengimosi momentu, t.y. tam tikrų priemonių ar įrankių suieškojimas, asmenų telkimas, įkalbinėjimas daryti kartu nusikalstamas veikas. Be to, nusikalstamos veikos gali būti pradėtos daryti, bet nebaigtos dėl išorinių veiksnių, kurie sukliudė atlikti nusikalstamą veiką iki galo ar neatsirado norimi nusikalstamos veikos padariniai. Baudžiamosios teisės teorijoje ir naujame baudžiamajame įstatyme yra įtvirtintos trys nusikalstamos veikos stadijos: rengimasis padaryti nusikaltimą, pasikėsinimas padaryti nusikalstamą veiką ir baigta nusikalstama veika. Pagal LR BK 21 str. 1 d. rengimasis padaryti nusikaltimą yra priemonių ir įrankių suieškojimas

ar pritaikymas, veikimo plano sudarymas, bendrininkų telkimas arba kitoks tyčinis nusikaltimo padarymą lengvinančių sąlygų sudarymas. Asmuo atsako tik už rengimąsi padaryti sunkų ar labai sunkų nusikaltimą. Vadinasi, bendrininkų grupė neatsakys už rengimąsi padaryti baudžiamąjį nusižengimą, nesunkų ar apysunkį nusikaltimą, nes nustačius šios grupės rengimąsi daryti baudžiamąjį nusižengimą, nesunkų ar apysunkį nusikaltimą, tokios grupės nariai išvengs baudžiamosios atsakomybės ir liks nenubausti. Pagal LR BK 22 str. 1 d. pasikėsinimas padaryti nusikalstamą veiką yra tyčinis veikimas ar neveikimas, kuriais tiesiogiai pradedamas daryti nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas, jeigu veika nebuvo baigta dėl nuo kaltininko valios nepriklausančių aplinkybių. Šiuo atveju bendrininkų grupė, darydama nusikalstamos veikos objektyviuosius požymius, nebaigia nusikalstamos veikos dėl išorinių veiksnių, kurių jie negalėjo ir neturėjo numatyti, tačiau dėl nuo jų valios nepriklausančių priežasčių jiems buvo sutrukdyta atlikti visus nusikalstamos veikos sudėties požymius, t.y. padaryti susitartą nusikalstamą veiką. Bendrininkų grupės pasikėsinimą padaryti nusikaltimą iliustruoja 1998 m. gegužės 15 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo apžvalga Nr. B4-44: *Teismas pagrįstai pripažino, kad R. B. Ir Ž. Š. buvo iš anksto susitarę bendrais subendrintais veiksmais, panaudojant dujinį pistoletą, palaužti taksi vairuotojo pasipriešinimą ir užvaldyti jo automobilį. Pagal šį susitarimą, atvykus į numatytą atokesnę vietą, R. B. turėjo pagąsdinti vairuotoją pistoletu, o Ž. Š. – ištempti jį iš automobilio ir surišti. Taip ir buvo bandoma padaryti. Atvykus į sutartą vietą, R. B. Išsitraukė pistoletą ir pridėjo vairuotojui prie galvos, liepdamas Ž. Š. Paimti šaliką ir lipti iš automobilio, tą šis ir padarė. Tačiau nukentėjusysis R. G. Po R. B. Šūvio spėjo iššokti iš automobilio ir pagriebęs radijo siųstuvą, šaukėsi pagalbos. Nukentėjusiojo priešinimasis, šaukimasis pagalbos kaltininkų nebuvo numatyti, todėl jie išsigando ir iš įvykio vietos pabėgo. Taigi abu teisiamieji sumanyto nusikaltimo nebaigė dėl ne nuo jų priklausančių aplinkybių* [15].

Bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje asmenys, veikdami bendrininkų grupėje, gali tiek iš anksto, tiek ir nusikalstamos veikos darymo metu susitarti dėl nusikalstamos veikos padarymo aplinkybių ar siekiamų tikslų, t.y. tikėdamiesi juos tenkinančių nusikalstamos veikos padarinių. Pats bendrininkų susitarimas skatina juos padaryti nusikalstamą veiką, nes būtent susitarimo vedami, jie lengviau pasiryžta atlikti būtinus nusikalstamos veikos požymius, žino, kad lengviau nusikalstama veika bus padaroma, nes veikia ne vieni individualiai, o grupėje, be to, susitarimas sutvirtina pasiryžimą ir padrąsina kitus veikti grupėje, nes būtent grupiškumo požymis asocijuojasi su didesne grėsme visuomenei, atsakomybės už kitų bendrininkų daromus veiksmus nejautimu bei baudžiamumo jausmo neturėjimu.

[15] 1998 m. gegužės 15 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo apžvalga Nr. B4-44 „Pasikėsinimu padaryti nusikaltimą laikomas tyčinis veikimas, kuriuo tiesiogiai siekiama padaryti nusikaltimą, jeigu nusikaltimas nebuvo pabaigtas dėl priežasčių, nepriklausančių nuo kaltininko valios“ // http://www.lat.lt/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=26819 Prisijungimo laikas: 2007-03-14

Paskutinis būtinas bendrininkų grupės požymis yra mažiausiai dviejų vykdytojų bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje susitarimas nusikalstamą veiką daryti, tęsti ar užbaigti. Vykdytojo sąvoka yra atskleista LR BK 24 str. 3 d., kurioje vykdytojas yra asmuo, nusikalstamą veiką padaręs pats arba pasitelkęs nepakaltinamus asmenis arba nesulaukusius šio kodekso 13 straipsnyje nustatyto amžiaus asmenis, arba kitus asmenis, kurie dėl tos veikos nėra kalti. Jeigu nusikalstamą veiką padarė keli asmenys kartu, tai kiekvienas iš jų laikomas vykdytoju ( bendravykdytoju ). Iš šios pateiktos sąvokos matome, kad vykdytoju laikomas asmuo, kuris tiesiogiai atliko suplanuotą nusikalstamą veiką, t.y. jo veika atitinka nusikalstamos veikos požymius ir jis ją atliko padedamas kitų bendrininkų, t.y. organizatoriaus, kurstytojo ar padėjėjo pagalba. Be to, vykdytojas gali pasitelkti ir nepakaltinamus asmenis ar asmenis, kurie pagal savo amžių negali atsakyti pagal baudžiamuosius įstatymus ir būti patraukti baudžiamojon atsakomybėn. Šiuo atveju asmenys, kurie tiesiogiai nedalyvavo nusikalstamos veikos padaryme, bet buvo pasitelkę nepakaltinamus asmenis ar asmenis, kurie negali atsakyti pagal baudžiamuosius įstatymus, atsako kaip vykdytojai, o būtent tie pasitelkti asmenys gali būti traktuojami kaip nusikalstamos veikos padarymo įrankiai. Bendrininkų grupėje veikiantys vykdytojai realizuoja nusikalstamus visų likusių bendrininkų ketinimus, t.y. keli asmenys susitarę daryti nusikalstamą veiką, kaip vykdytojai atsako tik tie, kurie tiesiogiai padarė nusikalstamą veiką, o kiti atsako atitinkamai pagal savo vaidmenį, kurį atliko iki kol buvo padaryta nusikalstama veika, tačiau visus sieja bendra tikslas, t.y. kilsiančios nusikalstamos veikos pasekmės arba pačios nusikalstamos veikos atlikimas.

Tačiau vykdytoju pripažįstamas ne tik asmuo, kurio veiksmai atitinka visus nusikalstamos veikos objektyviuosius požymius, bet ir tas, kuris iš dalies prie tų veiksmų prisidėjo, t.y. nusikalstamos veikos sudėtį gali realizuoti vienas asmuo, tačiau neretais atvejais kai keli vykdytojai dalimis įvykdo bendrą nusikalstamą veiką. Lietuvos Aukščiausiasis Teismo senato 2004 m. birželio 18 d. nutarime Nr. 46 ,,Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ ir 2004 m. gruodžio 30 d. nutarime Nr. 49 ,,Dėl teismų praktikos iššaginimo ir seksualinio prievartavimo baudžiamosiose bylose“ įvardijami atvejai, kada padaromas iššaginimas ar seksualinis prievartavimas bendrininkų grupėje bei kada bendrininkų grupė nužudo kitą asmenį ir kokias atvejais asmenys pripažįstami šių nusikalstamų veikų vykdytojais. Kai keli asmenys veikia kartu, turėdami tyčią nužudyti ir patys tiesiogiai dalyvauja atimant gyvybę nukentėjusiajam, tai jie visi yra nužudymo vykdytojai (bendravykdytojai). Be to, nėra būtina, kad kiekvienas iš tokių vykdytojų padarytų mirtinus sužalojimus, pakanka, kad tai padarytų bent vienas iš jų. Kitų vykdytojų dalyvavimas gali pasireikšti ne tik sutrikdant sveikatą, bet ir atimant nukentėjusiajam galimybę priešintis (surišant jį, laikant už rankų ir pan.) kėsinimosi į jo

gyvybę metu [16]. Iššaginimo ir seksualinio prievartavimo vykdytoju pripažįstamas asmuo, kuris darant nusikaltimą naudojo fizinį smurtą, grasinimus ar kitais veiksmais atėmė nukentėjusiajam galimybę priešintis ir lytiškai santykiavo su nukentėjusiuoju arba tenkino su juo lytinę aistrą. Iššaginimo ir seksualinio prievartavimo vykdytoju laikomas ir toks asmuo, kuris naudojo fizinį smurtą, grasino ar kitais veiksmais atėmė nukentėjusiajam galimybę priešintis, bet lytiškai su nukentėjusiuoju nesantykiavo ir netenkino lytinės aistros. Taip pat vykdytoju laikomas asmuo, kuris nors ir nenaudojo smurto, negrasino nukentėjusiajam, tačiau, kitiems bendrininkams palaužus nukentėjusiojo pasipriešinimą arba pasinaudojant bejėgiška nukentėjusiojo būkle, lytiškai santykiavo su juo ar tenkino lytinę aistrą. Iššaginimo ir seksualinio prievartavimo vykdytoju pripažįstamas ir toks asmuo, kuris organizavo, kurstė ar padėjo padaryti iššaginimą ar seksualinį prievartavimą asmeniui, kuris dėl amžiaus ar psichinės būklės neatsako pagal baudžiamuosius įstatymus [17].

Be to, praktikoje neretais atvejais pasitaiko atveju, kai bendrininkų grupės nariai susitaria dėl vienokios nusikalstamos veikos padarymo, tačiau vykdytojas padaro visai kitą nusikalstamą veiką, kurios likusieji bendrininkai nesiruošė daryti ( vykdytojo ekscesas ), todėl jie neatsako už vykdytojo padarytą veiką, nebent buvo rengiamasi daryti sunkų nusikaltimą, todėl tokiu atveju atsako už rengimąsi padaryti sunkų nusikaltimą. Vykdytojo ekscesas yra bendrininkų susitarimo ribų peržengimas, kai vykdytojas padaro tokių veiksmų, kurie savo pobūdžiu, apimtimi arba padarymo būdu neatitinka susitarimo turinio ir sudaro kvalifikuotą to nusikaltimo rūšį, arba kai jis padaro kokį nors kitą nusikaltimą, dėl kurio su kitais bendrininkais nebuvo susitarta [18]. Praktikoje labai dažnai pasitaiko atveju, kai vienas iš nusikaltimo vykdytojų siekdamas palengvinti savo padėtį baudžiamojoje byloje arba siekdamas išvengti baudžiamosios atsakomybės skundžia teismo priimta sprendimą neva prieš darydami nusikalstamą veiką bendrininkai nebuvo susitarę dėl kilsiančių padarinių, todėl kai vykdytojai kaltinami nusikalstamų veikų padarymų, jie dažniausiai apeliaciniuose ir kasaciniuose skunduose mini vykdytojo ekscesą, t.y. kiti bendrininkai neva padarė tuos nusikaltimus dėl kurių jis nesitarė ir dėl jų nėra kaltas. Tokį pavyzdį iliustruoja 2002 m. balandžio 2 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-294/2002, kurioje keli vykdytojai nori išvengti baudžiamosios atsakomybės dėl padarytos nusikalstamos veikos pasinaudodami vykdytojo ekscesu: *R. M. ir M. G. nuteisti už tai, kad, iš*

[16] 2004 m. birželio 18 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas Nr. 46 Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose 8 punktas // http://www.lat.lt/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=26548 Prisijungimo data: 2007-03-14

[17] 2004 m. gruodžio 30 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teismo senato nutarimas Nr. 49 Dėl teismų praktikos iššaginimo ir seksualinio prievartavimo baudžiamosiose bylose 15 punktas // http://www.lat.lt/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=28527 Prisijungimo data: 2007-03-14

[18] Gutauskas A. Vykdytojo ekscesо problema baudžiamosios teisės teorijoje ir praktikoje // Jurisprudencija. MRU mokslo darbai. T. 7 (85). 2006.

*anksto susitarę ir veikdami grupe su V. M. ir A. M. ( jo atžvilgiu baudžiamoji byla išskirta ), 2000 m. rugsėjo 15 d., apie 01.30 val., būdami girti, prie namo, esančio Vilniaus mieste, Žirmūnų g. 143, turėdami tikslą užvaldyti T. M. ir A. B. turtą, pagal iš anksto pasiskirstytus vaidmenis, užpuolė nukentėjusiuosius ir, pavartodami fizinį smurtą, užvaldė jų turtą, būtent priėję prie A. B., R. M. ir M. G. sudavė jam po vieną smūgį kumščiu į veidą, po to R. M. spyrė į veidą ir parvertė, tokiais veiksmais padarydami nukentėjusiajam lengvą kūno sužalojimą, nesukėlusį sveikatos sutrikimo. Tuo pat metu A. M. ir V. M. priėjus prie T. M., V. M. spyrė pastarajam į klubą, o A. M. pargriovė jį ant šaligatvio, spyrė gulinčiajam tris smūgius į sėdmenis bei nugaros sritį, taip padarydami nukentėjusiajam sunkų kūno sužalojimą, pavojingą gyvybei, pasireiškusį nubrozdinimais kaktos kairėje pusėje, galvos smegenų sukrėtimu, kaukolės pamato lūžiu kairėje vidurinėje dauboje. Po to, M. G. ir R. M. nutempus A. B., o V. M. ir A. M., T.M. į šalia buvusius krūmus, užvaldė nukentėjusiesiems priklausantį turtą. Nukentėjusiųjų T. M. ir A. B. turtas užvaldytas pavartojant fizinį smurtą, todėl pagrįstai pripažintas plėšimu. Kasatoriai ir patys neneigia plėšimą padarę grupe iš anksto susitarusių asmenų, tačiau mano, kad sukelti padariniai – T. M. padarytas sunkus kūno sužalojimas – jiems inkriminuotas nepagrįstai. Su tokiu kasatorių teigimu negalima sutikti, nes dėl bendros veikos atsiradusios pasekmės yra visiems bendrininkams bendros ir atskirai nedalijamos. Bendrininkai neatsako už pasekmes tik tuo atveju, jeigu nustatomas vykdytojo ekscesas, o vykdytojo ekscesu laikytini tokie veiksmai, kurių neapima bendrininkų tyčia, veiksmai, kurie nebuvo susitarimo dalyku arba kurie buvo padaryti neatsargiai. Kai plėšimą padaro grupė iš anksto susitarusių asmenų, iš kurių tik vienas padaro nukentėjusiajam sunkų kūno sužalojimą, visų veiksmai kvalifikuojami kaip plėšimas, susijęs su sunkaus kūno sužalojimo padarymu, jeigu visi grupės dalyviai iš anksto buvo susitarę padaryti sunkų kūno sužalojimą, arba, nors tokio susitarimo ir nebuvo, buvo susitarta, atsižvelgiant į aplinkybes, pavartoti bet kokį smurtą, kad tik užvaldytų turtą, arba, nors ir nebuvo tartasi dėl smurto pavartojimo, tačiau vienam iš jų pavartojus pavojingą gyvybei ir sveikatai smurtą, kiti, suvokę smurto veiksmus, nesiliovė darę nusikaltimą* [19].

Šiuo atveju bendrininkų grupėje, jei vienas vykdytojas atlieka nusikalstamą veiką, o kiti vykdytojai jam padeda ją atlikti tiek aktyviais veiksmais, tiek neveikimu, kilus nusikalstamos veikos pasekmėms, visi atsako vienodai pagal baudžiamuosius įstatymus ir yra traukiami baudžiamojon atsakomybėn, nes visi darydami nusikalstamą veiką suvokė jos pavojingumą ir siekė ją atlikti bet kokiomis pastangomis. Todėl pateiktame pavyzdyje, teismas teisingai motyvavo savo sprendimą ir kasacinius skundus atmetė, nes likę vykdytojai toliau tęsė

[19] 2002 m. balandžio 2 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-294/2002 // http://www.lat.lt/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=19561 Prisijungimo data: 2007-03-15

nusikalstamą veiką, kai vienas iš jų sunkiai sužalojo nukentėjusįjį, tačiau nei vienas iš dalyvavusių neatsisakė nutraukti nusikalstamos veikos.

Taigi išanalizavęs vieną iš bendrininkavimo formų 2000 m. LR BK 25 str. 2 d. bendrininkų grupės požymius autorius siūlo įstatymo leidėjui Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse įtvirtintą bendrininkų grupės apibrėžimą pakeisti atsisakant dviejų vykdytojų darant, tęsiant ar užbaigiant nusikalstamą veiką ir palikti vieną vykdytoją, t.y. išdėstyti tokį šios bendrininkavimo formos apibrėžimą 2000 m. LR BK 25 str. 2 d. *Bendrininkų grupė yra tada, kai bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje du ar daugiau asmenų, iš kurių yra bent vienas vykdytojas, susitaria nusikalstamą veiką daryti, tęsti ar užbaigti*.

Tokį pasiūlymą pateikia ne veltui. Kaip jau aptarė aukščiau, kelių asmenų padaryta nusikalstama veika yra daug pavojingesnė už analogišką nusikalstamą veiką padaryta vieno asmens. Pavojingumas tokios nusikalstamos veikos pasireiškia kelių bendrai susitarusių asmenų nusikalstami veiksmai, nukreipti į asmens sveikatą, gyvybę, seksualinę laisvę, turtą, visuomenės tvarką ir pan. Apskritai tokių asmenų buvimas kartu nusikalstamos veikos darymo metu sustiprina jų pasiryžimą tęsti veiką, suformuoja nebaudžiamumo jausmą, jie jaučiasi saugesni, nes visi dalyvaujantys siekia bendro tikslo, be to, kelių asmenų dalyvavimas palengvina paslėpti nusikalstamos veikos pėdsakus, nes visi suinteresuoti nuslėpti padarytą veiką ir taip išvengti baudžiamosios atsakomybės ir likti nenubausti. Todėl esant išvardytoms aplinkybėms, nusikalstamas veikas daranti asmenų grupė gali kelti didesnę grėsmę aplinkiniams, padaryti didesnius nuostolius, tokias grupes sunkiau išaiškinti, nes visi bendrininkai siekia išvengti baudžiamosios atsakomybės ar kai kuriais atvejais, vieni prisiima atsakomybę ir kitų bendrininkų neišduoda. Pagal dabar galiojanti Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą bendrininkų grupė būna tik tada, kai nusikalstamą veiką padaro du vykdytojai. *2006 m. lapkričio 22 d. Panevėžio miesto apylinkės teismo nuosprendžiu buvo nuteisti J. R., A. K., ir V. M., už tai, kad 2005 m. lapkričio 4 d. apie 18.00 val., veikdami bendrininkų grupėje, t.y. J. R. parengus nusikalstamą veiką ir jai vadovaujant, pagrobė M. K. priklausantį turtą, o būtent J. R. iš anksto numačius bendrą tikslą – vagystės būdu pagrobti svetimą turtą, pastebėjus nukentėjusiąją M. K., numačius ją kaip nusikalstamos veikos objektą, tiesiogiai nurodžius bendrininkams kaip asmenį, kuris turi vertingų daiktų, parinkus A. K. nusikaltimo vykdytoju, paskirsčius bendrininkams vaidmenis ir visiems kartu sekant M. K., prie "Saulėtekio" vidurinės mokyklos, esančios Statybininkų g. 24, stadiono A. K. pribėgus prie M. K. iš už nugaros ir ištraukus nukentėjusiajai iš rankų rankinę, o V. M. pavežus dviračiu A. K. ir taip padėjus pagrobtąjį turtą išvežti iš įvykio vietos po nusikalstamos veikos padarymo, bendrais veiksmais pagrobė svetimą M. K. priklausantį turtą. Nuteistasis J. R. apskundė Panevėžio miesto apylinkės teismo nuosprendį apeliacine tvarka. 2007 m. vasario 2 d. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija*

*pakeitė nuosprendį baudžiamojoje byloje Nr. 1A-46-134/2007 ir pašalino atsakomybę sunkinančią aplinkybę bendrininkų grupę. Šioje byloje dėl M. K. turto vagystės J. R. veika kvalifikuota kaip vagystės organizatoriaus, kitų šio nusikaltimo dalyvavusių asmenų: A. K. – kaip vagystės vykdytojo, V. M. – kaip padėjėjo įvykdyti vagystę. Kadangi vagystės epizode nebuvo nustatyta dviejų nusikaltimo vykdytojų, J. R., A. K. ir V. M. nepagrįstai inkriminuota atsakomybę sunkinanti aplinkybė – veikos padarymas bendrininkų grupėje.*[20]

2000 m. rugsėjo 26 d. Lietuvos Respublikos Seimo priimtame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse prieš įsigaliojant bendrininkų grupės apibrėžime nebuvo išskirti du vykdytojai. Tik vėliau buvo priimti Lietuvos Respublikos 2003 m. balandžio 10 d. įstatymu Nr. IX-1495 pakeitimai, kurie įsigaliojo 2003 m. gegužės 1 d. kartu su naujuoju baudžiamuoju kodeksu, kuriame bendrininkų grupės apibrėžime buvo įvardinti du vykdytojai, kaip būtinas požymis. Su šiuo priimtu pakeitimu autorius nesutinka, nes bendrininkų grupę gali sudaryti ir susitarę asmenys su vienu vykdytoju. Bendrininkų grupei nebūdingas išankstinis vaidmenų pasiskirstymas, detalus būsimos nusikalstamos veikos plano aptarimas, be to, ši bendrininkavimo forma galima bet kurioje nusikalstamos veikos padarymo stadijoje, todėl išankstinis bendrininkų susitarimas nebūtinas. Autorius siūlo panagrinėti aukščiau minėtą pavyzdį, kuriame Panevėžio apygardos teismas panaikino atsakomybę sunkinančią aplinkybę – bendrininkų grupę, nes nebuvo dviejų vykdytojų. Šiuo atveju vienas organizatorius subūrė grupę, paskirstė vaidmenis, t.y. vienas buvo vykdytojas, kitas padėjėjas, sudarė planą ir vykdytojas padedamas padėjėjo padarė nusikalstamą veiką, o būtent J. R. būdamas nusikaltimo, M. K. turto vagystės, organizatorius subūrė grupę, įkalbinėjo asmenis dalyvauti nusikaltime, t.y. įkalbėjo A. K. padaryti nusikaltimą, nurodė nukentėjusiąją M. K., kuri turi vertingų daiktų, t.y sukūrė nusikalstamos veikos planą, suvokė nusikalstamos veikos pobūdį, numatė, kad dėl jo veikimo gali atsirasti padariniai ir jų norėjo, A. K. darydamas nusikalstamą veiką M. K. turto vagystės epizode veikė kaip vykdytojas, nes gavęs nurodymus iš J. R. betarpiškai padarė nusikalstamą veiką, t.y. tiesiogiai įvykdė bendrų veikų sudėtį ir pasiekė bendrai siektų nusikalstamų padarinių, suvokė nusikalstamos veikos pobūdį, numatė, kad dėl jo veikimo gali atsirasti padariniai ir jų norėjo, V. M. veikė kaip padėjėjas, nes sudarė tokią situaciją A. K., kuri palengvino padaryti nusikaltimą, nes V. M. atvežė vykdytoją A. K., kuris pagrobė rankinę ir jam padėjo išvykti dviračiu iš įvykio vietos, t.y. V. M. teikdamas priemones bei šalindamas kliūtis padėjo A. K. įvykdyti nusikaltimą, suvokė nusikalstamos veikos pobūdį, numatė, kad dėl jo veikimo gali atsirasti padariniai ir jų norėjo, bendrais veiksmais pagrobė M. K. priklausantį turtą. Tokia nepilnamečių spontaniškai susikūrusi grupė negali būti prilyginama organizuotai grupei ar

[20] 2007 m. vasario 2 d. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-46-134/2007

nusikalstamam susivienijimui, ji labiau panaši į bendrininkų grupę, tačiau nusikalstamą veiką padarė tik vienas vykdytojas. Taigi išanalizavus šią situaciją galime konstatuoti faktą, kad tokio pobūdžio nusikalstama veika yra daug pavojingesnė, nei daroma vieno asmens. Šiuo atveju vykdytojo pasiryžimą sutvirtino netoliese esantis padėjėjas, kuris bet kuriuo metu atsiradusiems nesklandumas galėjo jam padėti, bei organizatoriaus plano sudarymas ir galimų veiksmų numatymas. Vienam asmeniui padaryti analogišką nusikalstamą veiką yra daug sunkiau, nes niekas jo neišvežtų iš nusikalstamos veikos padarymo vietos, niekas negalėtų pašalinti staiga atsiradusių kliūčių, darant nusikalstamą veiką niekas nesustiprintų jo pasiryžimo, nesuteiktų saugumo jausmo, kuris galėtų būti suteiktas kitų netoliese esančių bendrininkų.

Taigi įvertinus šias išdėstytas aplinkybes autorius mano, kad kelių asmenų grupė, iš kurių yra bent vienas vykdytojas, bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje susitarusi daryti, tęsti ar užbaigti nusikalstamą veiką gali būti prilyginama bendrininkų grupei, todėl įstatymų leidėjui siūlo Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 25 straipsnio 2 dalies pakeitimą ir šią dalį išdėstyti taip: *Bendrininkų grupė yra tada, kai bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje du ar daugiau asmenų, iš kurių yra bent vienas vykdytojas, susitaria nusikalstamą veiką daryti, tęsti ar užbaigti*.

## Organizuota grupė

Organizuota grupė – tai antra bendrininkavimo forma, kuri yra įtvirtinta Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 25 straipsnio 3 dalyje. Ji yra pavojingesnė už bendrininkų grupę, tačiau ne tokia pavojinga kaip nusikalstamas susivienijimas.

Senajame 1961 m. LTSR baudžiamajame kodekse organizuota grupė nebuvo išskirta kaip bendrininkavimo forma, o buvo pripažinta kaip atsakomybę sunkinanti aplinkybė bei kai kurių nusikaltimų kvalifikuojantis požymis.

Norint atskleisti organizuotos grupės apibrėžimo turinį, pateikiame skirtingų baudžiamosios teisės teorijos atstovų suformuluotas organizuotų grupių sampratas.

J. Riepšas organizuotą grupę laiko – iš anksto susitarusių asmenų grupės porūšį. Organizuotos grupės dalyviams būdingi ilgesni ir glaudesni nusikalstami ryšiai. Dažniausiai tokia grupė veikia pagal iš anksto parengtą planą, pasiskirstę vaidmenimis [21].

Doc. dr. A. Drakšienė teigia, kad organizuotos grupės sąvoka tiesiogiai apibrėžta bendrininkavimo sudėtyje (1961 m. LTSR BK 18 str.). Ji yra tam tikras iš anksto susitarusių asmenų grupės porūšis. Nusikaltimas laikomas padarytu organizuotos grupės, jeigu jį padaro dėl bendros nusikalstamos veikos iš anksto susitarusi, pastovi, dviejų asmenų ar didesnė grupė, kurioje visi pasiskirstę vaidmenimis, veikia pagal tam tikrą planą ir savo pastangomis padeda pasiekti bendrą tikslą [22].

K. Jovaiša pateikia organizuotą grupę, kaip pastovią asmenų grupę, kurią sieja tyčia, orientuota į kelių nusikaltimų padarymą [23].

A. Šumskas organizuotą grupę laiko pavojingesne bendrininkavimo forma nei paprastas bendrininkavimas, kai nusikaltimai padaromi iš anksto susitarusių asmenų. Organizuotos grupės nariai iš anksto pasirengia nusikaltimui, suderina nusikaltimo planą ir kitas nusikaltimo detales, pasiskirsto vaidmenimis, yra organizatoriai, padėjėjai, vykdytojai ir jie visi atlikdami jiems paskirtus uždavinius įgyvendina bendrą nusikalstamą tikslą. Dažniausiai ir padarytas nusikaltimas pagal iš anksto suderintus veiksmus nusikaltimas slepiamas, realizuojamas nusikalstamu būdu gautas turtas ir pan [24].

Prof. habil. dr. Vytautas Piesliakas organizuotą grupę įvardiją kaip trijų ar daugiau asmenų susivienijimas, sukurtas vykdyti bendrai nusikalstamai veiklai, susijusiai su asmenų ar įmonių terorizavimu, turto prievartavimu, pareigūnų papirkinėjimu, kontrabanda, tvarkos verstis ūkine, komercine ar finansine veikla pažeidimais ar kita nusikalstama veikla, siekiant nepagrįstos turtinės naudos, ekonominio viešpatavimo ar politinių – teisinių sprendimų įtakojimo, ir turintis

[21] Riepšas J. Baudžiamoji atsakomybė už prievartavimą (reketą) // Teisės apžvalga. 1990 Nr. 1-2
[22] Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga. V., 2000 P. 385-386
[23] Jovaiša K. Nusikaltimai nuosavybei // Verslo ir komercinė teisė. 1999. Nr. 4-5. P. 107
[24] Šumskas A. Baudžiamųjų bylų nagrinėjimas teisme. – V., 2000. P. 145

vadovus, kurie organizuoja, koordinuoja grupės veiklą, taip pat asmenis, kurie remia, saugo, globoja ar kitokiais būdais įtakoja grupės veiklą.[25] Profesoriaus pateiktas organizuotos grupės apibrėžimas yra labai plataus pobūdžio ir labiau tinkamas apibrėžti trečią bendrininkavimo formą - nusikalstamą susivienijimą, kuris bus aptartas sekančiame skyriuje.

Neretai kelių asmenų grupė padaro nusikaltimus arba jų padarymą organizuoja keliose valstybėse, todėl tokių grupių, kaip organizuota grupė ar nusikalstamas susivienijimas, veiklos tyrimą supaprastina tarptautinių organizacijų priimamos tarptautinės sutartys, kurias ratifikuoja valstybės.

Jungtinių Tautų konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą Lietuvos Respublika ratifikavo 2002 m. kovo 19 d. Jungtinių Tautų konvencijoje prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą 2 str. C punkte organizuota grupė apibūdinama kaip grupė, kuri nėra atsitiktinai susibūrusi nusikaltimui padaryti, kurios narių vaidmenys nebūtinai yra formaliai apibrėžti ir kuriai nebūtina tęstinė narystė ar susiformavus struktūra [26].

Europos Parlamento teisėkūros rezoliucijoje dėl pasiūlymo dėl Tarybos pamatinio sprendimo dėl kovos su organizuotu nusikalstamumu 10 pakeitimo 1 straipsnio 2 pastraipoje organizuota grupė – yra grupė, kuri nėra atsitiktinai sudaryta tiesiogiai vienam ar iš karto keliems skirtingiems nusikaltimams ar nusikaltimų serijomis daryti ir kurioje nebūtinai turi būti formaliai jos nariams paskirstyti vaidmenys, narystės tęstinumas ar hierarchinė struktūra [27].

1961 m. LTSR BK komentare organizuota grupe laikoma gana pastovi iš anksto susitarusių asmenų grupė, kurioje yra daug glaudesnis ryšys tarp bendrininkų, parengtas nusikaltimo planas, pasidalinta vaidmenimis, vadovaujama nusikaltimo padarymui. [28]

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senatas taip pat bandė apibūdinti organizuotą grupę. 1996 m. birželio 21 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarime Nr. 43 „Dėl teismų praktikos nagrinėjant turto prievartavimo baudžiamąsias bylas“ jis nurodė, kad atskiriant organizuotą grupę nuo grupės iš anksto susitarusių asmenų reikia atsižvelgti į kaltininkų organizuotumo lygį, kuris nustatomas įvertinant konkrečias veiką apibūdinančias aplinkybes.

[25] Piesliakas V. Organizuotas nusikalstamumas: Samprata ir definicija // Teisės problemos. 1993. Nr. 1 P. 41
[26] Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=250244&p_query=&p_tr2= Prisijungimo data: 2007-05-05
[27] Europos Parlamento teisėkūros rezoliucijoje dėl pasiūlymo dėl Tarybos pamatinio sprendimo dėl kovos su organizuotu nusikalstamumu 10 pakeitimo 1 straipsnio 2 pastraipa // http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2005-0405+0+DOC+XML+V0//LT Prisijungimo data 2007-05-05
[28] Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras. – V., 1989. P. 44

Jomis gali būti grupės pastovumas, veiklos trukmė ir intensyvumas, pasiskirstymas konkrečiomis funkcijomis, susitarimas dėl pasidalinimo teritorijų tarp atskirų tokio pobūdžio grupių ir pan. [29]

Pagal 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 25 str. 3 d. Organizuota grupė yra tada, kai bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje du ar daugiau asmenų susitaria daryti kelis nusikaltimus arba vieną sunkų ar labai sunkų nusikaltimą ir kiekvienas grupės narys, darydamas nusikaltimą, atlieka tam tikrą užduotį ar turi skirtingą vaidmenį.

Iki naujojo baudžiamojo kodekso įsigaliojimo, teismų praktikoje vyravo visai kiti organizuotos grupės požymiai, nei tie, kuriais teismai remiasi šiuo metu. Įtakos tam turėjo tai, kad senajame baudžiamajame kodekse nebuvo atskiro straipsnio reglamentuojančio bendrininkavimo formų, kuriame būtų išaiškinta organizuotos grupės sąvoka. Kvalifikuojant nusikalstamas veikas, padarytas iki 2003 m. gegužės 1 d., ir konstatuojant, kad jas padarė organizuota grupė, buvo rekomenduojama atsižvelgti į kaltininkų organizuotumo lygį, nustatomą įvertinant konkrečias veiką apibūdinančias aplinkybes: grupės pastovumą, veikos trukmę ir intensyvumą, pasiskirstymą konkrečiomis funkcijomis, susitarimą pasidalyti teritorijas kelioms tokio pobūdžio grupėms ir pan. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 1996 m. birželio 21 d. nutarimo Nr. 43 ,,Dėl teismų praktikos nagrinėjant turto prievartavimo baudžiamąsias bylas“ 10 punktas, 1999 m. gruodžio 23 d. nutarimo Nr. 23 ,,Dėl teismų praktikos taikant bendruosius bausmių skyrimo pradmenis“ 19 punktas). Akivaizdu, kad toks organizuotos grupės apibūdinimas žymiai skiriasi nuo pateikto BK 25 straipsnio 3 dalyje [30]. Skirtumas tarp pateiktų organizuotos grupės sąvokų akivaizdus. Naujasis baudžiamasis kodeksas atskirame straipsnyje įtvirtindamas organizuotos grupės apibrėžimą, kartu įtvirtino ir konkrečius šios grupės požymius, kurie išplaukia iš apibrėžimo, todėl šiuo metu teismams nereikia vertinti organizuotos grupės požymius, kaip anksčiau reikėdavo vertinti, kai baudžiamajame įstatyme nebuvo įtvirtinta organizuotos grupės sąvokos. Todėl šiuo metu grupę pripažinti organizuotą, nereikia papildomai ieškoti aplinkybių ar duomenų apie jos pastovumą, trukmę, pasiskirstymą teritorijomis, todėl įrodinėjimas yra daug lengvesnis. Tačiau naujas organizuotos grupės apibrėžimas lyginant su iki tol vyravusią teismų praktiką, jei veika padaryta iki 2003 m. gegužės 1 d., įsigaliojus naujam baudžiamajam įstatymui pasunkina kaltinamųjų teisinę padėtį, todėl neturi grįžtamosios galios ir negali būti taikomas. Tačiau nors ir 2006 m. balandžio 4 d. b.b. Nr. 2K-281/2006 ir vėliau 2007 m. balandžio 17 d. b.b. Nr. 2K-7-45/2007 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų

[29] 1996 m. birželio 21 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas Nr. 43 ,,Dėl teismų praktikos nagrinėjant turto prievartavimo baudžiamąsias bylas“ // http://www.lat.lt/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=26633 Prisijungimo data: 2007-05-05

[30] 2006 m. balandžio 4 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis b.b. Nr. 2K-281/2006 // http://www.lat.lt/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=30013 Prisijungimo data: 2007-07-20
2007 m. balandžio 17 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis b.b. Nr. 2K-7-45/2007 // http://www.lat.lt/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=31319 Prisijungimo data: 2007-07-20

skyriaus teisėjų kolegijos nutartyse pasisakė apie suprastintus organizuotos grupės požymius, kurie yra išdėstyti LR BK 25 str. 3 d. ir savo supaprastintais požymiais sunkina kaltinamųjų padėtį. Tačiau remiantis 2006 m. lapkričio 7 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartimi baudžiamojoje byloje Nr. 2k-489/2006, joje nurodyta, kad inkriminuojant organizuotą grupę, visais atvejais reikia įvertinti grupės organizuotumo lygį. Tai vertinamasis požymis, kurį teismas nustato įvertinęs faktines bylos aplinkybes. Pagal susiformavusią teismų praktiką organizuotai grupei būdingas išankstinis susitarimas, t.y. susitarimas iki veiksmų atlikimo, be to, toks susitarimas turi būti nelaikino pobūdžio. Dar vienas organizuotai grupei priskiriamas požymis – pastovumas, pasireiškiantis grupės nusikalstamų ryšių ilgalaikiškumu ir tvirtumu. Organizuotai grupei, be kitų požymių, taip pat būdingas veikos planavimas, vaidmenų ar užduočių pasiskirstymas grupės viduje ir kt. [31] Lyginant šias nutartis dėl organizuotos grupės požymių tampa nebeaiškų ar organizuotos grupės požymiai įsigaliojus naujam baudžiamajam įstatymui yra tik tie, kurie numatyti LR BK 25 str. 3 d. ar ir kiti fakultatyvūs požymiai, kurie nurodyti 2006 m. lapkričio 7 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartyje b.b. Nr. 2k-489/2006. Iš byloje nustatytų aplinkybių matyti, kad organizuota grupė buvo suorganizuota daryti sunkų nusikaltimą, tačiau nuteistieji 2003 m. lapkričio 7 d., veikdami organizuotoje grupėje, tik pasikėsino padaryti sunkų nusikaltimą dėl nuo kaltininkų valios nepriklausančių aplinkybių. Tada jau buvo įsigaliojęs naujas baudžiamasis įstatymas ir inkriminuojant organizuotą grupę nereikėjo ieškoti papildomų požymių.

Norint išsiaiškinti dabar galiojančiame baudžiamajame įstatyme įtvirtintą organizuotos grupės apibrėžimą, reikia atskleisti šios bendrininkavimo formos – organizuotos grupės pagrindinius požymius.

Vienas iš pagrindinių požymių yra dviejų ar daugiau asmenų daromi nesunkūs ar apysunkiai nusikaltimai arba daromas vienas sunkus ar labai sunkus nusikaltimas ir kai visi dalyvaujantys šioje veikloje atlieka tam tikrą užduotį ar turi skirtingą vaidmenį.

Iš baudžiamajame kodekse pateikto organizuotos grupės apibrėžimo matyti, kad organizuota grupė formuojama daryti kelis nusikaltimus, tačiau organizuota grupė darydama nusikaltimus, kartu gali daryti ir baudžiamuosius nusižengimus. Tačiau organizuota grupė yra pavojingesnė bendrininkavimo forma nei bendrininkų grupė, todėl tokios grupės formavimas yra nukreiptas daryti kelis nesunkius ar apysunkius nusikaltimus, arba sunkų ar labai sunkų nusikaltimą, kurie dažniausiai būna sudėtingi ir reikalaujantis atlikti daug veiksmų, o ne baudžiamuosius nusižengimus, kurie būna paprasti ir ne tokie pavojingi bei kuriems nereikia

[31] 2006 m. lapkričio 7 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis b.b. Nr. 2k-489/2006 // http://www.lat.lt/3_nutartys/senos/nutartis.aspx?id=30404 Prisijungimo data 2007-06-10

didelio pasiruošimo. Tokį pavyzdį iliustruoja 2005 m. gruodžio 20 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos priimta nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-728/2005, kurioje organizuota grupė padaro sunkų ir labai sunkų nusikaltimą: *V. S. nuteistas už tai, kad organizavo parduotuvės „Sarma“, esančios Šiauliuose, Aido g. 12, apiplėšimą organizuota grupe: jis 2000 m. liepos mėn., tiksliau nenustatytu laiku ir nenustatytoje vietoje, pasiūlė kitiems asmenims apiplėšti minėtą parduotuvę, jiems parodė šios parduotuvės tarnybinį įėjimą, paaiškino patalpų planą, nurodė darbuotojų skaičių bei plėšimui tinkamiausią laiką. 2000 m. liepos 28 d., apie 12 val., šie asmenys kartu su V. S. nuvyko prie minėtos parduotuvės ir, vykdydami V. S. nurodymus, pro tarnybinį įėjimą pateko į parduotuvės patalpas, ten, grasindami dujiniu ginklu, surišo pardavėjos rankas ir pagrobė 5942,46 Lt bei dovanų čekius už 110 Lt, kuriuos perdavė prie parduotuvės laukiančiam V. S. Be to, V. S. nuteistas už tai, kad, siekdamas nuslėpti minėtą parduotuvės „Sarma“ apiplėšimą, organizavo šio nusikaltimo dalyvio R. Š. nužudymą organizuota grupe: 2000 m. rudenį, tiksliau nenustatytu laiku ir nenustatytoje vietoje, jis nurodė kitiems asmenims nužudyti R. Š. ir su jais nuvyko į Kelmės rajone esantį Vainagių mišką, kuriame nurodė iškasti duobę, skirtą R. Š. kūnui užkasti. Šie asmenys, vykdydami V. S. nurodymus, iškasė duobę, 2000 m. rudenį, tiksliau nenustatytu laiku, nuvežė R. Š. į fermą, esančią Šiaulių rajone, Bubių kaime, ir ten vienas iš jų iš šaunamojo ginklo, gauto iš V. S., iššovė R. Š. vieną kartą į krūtinę ir vieną kartą į galvą. Nuo šautinio galvos sužalojimo R. Š. mirė. R. Š. kūną šie asmenys užkasė minėtoje duobėje.* [32] Šioje baudžiamojoje byloje V. S. ir jo bendrų veikla pagrįstai pripažinta organizuota grupė. Organizuota grupė yra tada, kai du ar daugiau asmenų iš anksto susitaria daryti, be kita ko, vieną sunkų ar labai sunkų nusikaltimą ir kiekvienas grupės narys, darydamas nusikaltimą, atlieka tam tikrą užduotį ar turi skirtingą vaidmenį. Iš byloje nustatytų aplinkybių darytina išvada, kad kiekvienas organizuotos grupės narys turėjo skirtingą vaidmenį bei buvo pasiskirstę vaidmenimis ir visiems jų veiksmams vadovavo V. S.

Kitas organizuotos grupės požymis yra dviejų ar daugiau asmenų susitarimas bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje daryti nusikaltimus.

Baudžiamosios teisės teorijos atstovai bendrininkavimo formai – organizuotai grupei priskiria vieną iš pagrindinių požymių - išankstinį susitarimą. A. Klimkos nuomone, organizuota grupė – tai tokia grupė, kurią sudarantys asmenys būna iš anksto susitarę dėl svarbiausių nusikaltimo padarymo aplinkybių: dėl kėsinimosi objekto, dėl kiekvieno bendrininko daromų veiksmų turinio bei pobūdžio, dėl šių veiksmų padarymo laiko ir pan. [33] Docentas dr. A. Gutauskas siūlo tokį organizuotos grupės apibrėžimą: organizuota grupė yra tada, kai du ar daugiau asmenų iš anksto susitaria daryti vieną ar kelis nusikaltimus ir kiekvienas grupės narys,

[32] 2005 m. gruodžio 20 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis Nr. 2K-728/2005 // http://www.lat.lt/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=29178 Prisijungimo data: 2007-06-10

[33] Klimka A. Bendrininkų atsakomybės principai // Socialistinė teisė. 1971. Nr. 1. P. 16.

darydamas nusikaltimą, atlieka tam tikrą užduotį ar turi skirtingą vaidmenį [34] Tokia pačia linkme eina ir Lietuvos Respublikos teismų praktika. *2006 m. lapkričio 28 d. nuosprendžiu Vilniaus apygardos teismo baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija baudžiamojoje byloje Nr. 1-180-92/2006 nuteisė V. R. ir E. K. pagal LR BK 22 str. 1 d., 260 str. 2 d. Nuteistieji V. R. ir E. K. padavė apeliacinius skundus Lietuvos Apeliaciniam Teismui, kadangi pirmos instancijos teismas nepagrįstai konstatavo, kad jie padarė nusikaltimą veikiant organizuotoje grupėje, o tiesiog siekė, kad juos gerbtų bei su jais bendrautų kaip su lygiaverčiais partneriais, stengėsi apie save sudarytį įvaizdį, pasakodami ,,J", kad neva jie gali gauti įvairiais kiekiais bet kokios rūšies narkotinių bei psichotropinių medžiagų, kad neva veikia kaip organizuota grupė. Tačiau Apeliacinis teismas 2007 m. balandžio 19 d. nuosprendžiu apeliacinius skundus toje dalyje dėl organizuotos grupės atmetė ir konstatavo, kad teismų praktikoje bendrininkavimas aukštesniame lygyje, t.y. organizuotoje grupėje pripažįstamas tada, kai organizuotos grupės nariai iš anksto aptaria, suderina svarbiausius numatomo padaryti nusikaltimo momentus: paruošiamas ir suderinamas nusikaltimo padarymo planas, išanalizuojamas nusikaltimo padarymo ir (slėpimo) mechanizmas, pasiskirstoma vaidmenimis, sutariama dėl nusikaltimo padarymo vietos, laiko. Neretai atliekami ir tam tikri pasirengimo nusikaltimui veiksmai. Visos šios aplinkybės byloje yra nustatytos. Faktinės bylos aplinkybės, kurių, beje, neginčija nuteistieji, rodo, kad nusikalstamos veikos padarymas buvo pakankamai gerai suplanuotas, konspiratyvus ir organizuotai atliktas. Nuteistieji psichotropines medžiagas atgabeno prie garažo ir paslėpė ten buvusioje senoje padangoje. Po to E. K., pagal iš anksto aptartą planą, susitiko su tariamu pirkėju – liudytoju ,,J" ir liudytoju ,,S". Vėliau su pastaruoju nuvyko prie paminėto garažo ir nurodė paslėptas psichotropines medžiagas. Po to, kai liudytojas ,,J" gavo iš ,,S" patvirtinimą apie psichotropinių medžiagų paėmimą, jis ,,J", perdavė pinigus E. K. Visos šios aplinkybės rodo, kad nuteistieji veikė tokiame organizuotame lygyje, kuris viršijo paprasto bendrininkavimo ribas* [35]. Taigi išankstinis susitarimas yra ypatingas tuo, kad iki nusikalstamų veiksmų atlikimo pradžios organizuotos grupės nariai smulkiai susitaria būsimo nusikaltimo padarymo detales, sudaro nusikaltimo padarymo planą, jo atlikimo būdus, suieško nusikaltimo padarymo priemones bei priemones paslėpti daromo nusikaltimo pėdsakus, pasiskirsto užduotis bei vaidmenis. 2005 m. birželio 23 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarime Nr. 52 ,,Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose" 20 punkte nurodyta, kad organizuotos grupės nariai plėšimo nusikaltimuose paprastai iš anksto aptaria, suderina svarbiausius nusikalstamos veikos momentus: parengiamas nusikaltimo padarymo planas, numatomas nusikaltimo padarymo

[34] Gutauskas A. Organizuotas nusikalstamumas ir jo baudžiamasis teisinis vertinimas. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S).- Vilnius: LTU, 2002. P. 99.
[35] 2007 m. balandžio 19 d. Lietuvos Apeliacinio Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-126/2007

mechanizmas, bendrininkams nurodomos ar tarpusavyje pasiskirstomos užduotys ir vaidmenys, susitariama dėl nusikaltimo padarymo būdo ir laiko. Tokie bendrininkai supranta sukūrę organizuotą grupę ir priklausantys jai. [36] Toks išankstinis susitarimas pats savaime kelia didesnį pavojų visuomenei, todėl logiška, kad toks susitarimas taikomas pavojingesnėm bendrininkavimo formom, nes kaip jau esame aptarę ankstesniame skyriuje - bendrininkų grupei užtenka bent dviejų vykdytojų susitarimo daryti nusikalstamą veiką bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje. Taigi organizuotai grupei, kaip pavojingesnei už bendrininkų grupę, išankstinis susitarimas kaip vienas iš privalomųjų organizuotos grupės požymių yra būtinas. Tačiau Lietuvos Respublikos Seimas priimdamas naująjį baudžiamąjį kodeksą pritarė būtent tokiam organizuotos grupės apibrėžimui, kuris yra įtvirtintas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 25 str. 3 d., t. y. susitarimas bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje daryti nusikaltimus. Iš pateiktos apibrėžimo dalies matyti, kad susitarimas tarp organizuotos grupės narių gali būti tiek išankstinis, tiek ir neišankstinis. Taigi teisiniu požiūriu nėra skirtumo, ar grupės nariai kruopščiai apgalvojo savo veiksmus ir pasiskirstė vaidmenis ir užduotis iš anksto, ar tai padarė jau darant nusikaltimą. Ir vienu, ir kitu atveju grupė vertinama kaip organizuota [37] .

Iš Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 25 str. 3 d. pateikto organizuotos grupės apibrėžimo matyti, kad dviejų ar daugiau asmenų susitarimas daryti nusikaltimus gali būti bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje, t. y. tiek rengimosi, tiek pasikėsinimo stadijoje, tiek darant patį nusikaltimą.

Pasak docento dr. A. Gutausko, organizuotos grupės apibrėžimas 2000 m. LR BK pateiktas be tvirto teorinio pagrindo. Juk logiška, kad netikslinga nurodyti, jog galima susitarti bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje, nes tai sumenkina organizuotos grupės pavojingumą. Sunku įsivaizduoti, kad asmenys, susitardami bendrai daryti nusikaltimą, pasikėsinimo stadijoje sugebės pasiekti tokį organizuotumo lygį, kuris leis juos pripažinti veikiant organizuota grupe [38]. Tačiau teismų praktikoje pasitaikė atveju, kai asmenys, veikiantys organizuotoje grupėje, buvo nuteisti už rengimąsi padaryti nusikaltimą bei už pasikėsinimą padaryti nusikaltimą.

Dėl rengimosi padaryti nusikaltimą *2005 m. balandžio 22 d. Klaipėdos apygardos teismas nuteisė A.V. už tai, kad jis veikdamas organizuota grupe su G. I. rengėsi nužudyti kitą asmenį bei už tai, kad neturėdamas leidimo įsigijo, laikė ir realizavo šaunamąjį ginklą bei šaudmenis, o būtent 2003 m. gegužės mėnesio viduryje A.V. paprašė G.I. surasti asmenį, kuris*

[36] 2005 m. birželio 23 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarime Nr. 52 „Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“ 20 punktas. // http://www.lat.lt/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=29259 Prisijungimo data: 2007-08-01

[37] Fedosiuk O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. – Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2002. P. 186.

[38] Gutauskas A. Organizuota grupė kaip organizuoto nusikalstamumo forma ir jos baudžiamasis teisinis vertinimas // Jurisprudencija. MRU mokslo darbai. T. 41(33). 2003

*nužudytų M. M. ir perduoti šiam asmeniui šaunamąjį ginklą, atlygį už nužudymo įvykdymą. Sutartą dieną A.V. šaunamąjį ginklą bei šaudmenis atgabeno į ,,IKI“ parduotuvę, G. I. pagal išankstinį susitarimą su A.V. tuoj pat priėmė pinigus, M. M. nuotrauką ir raktelį nuo daiktų saugojimo kameros, esančios toje parduotuvėje, į kurią A.V. tuoj pat prieš tai įdėjo šaunamąjį ginklą bei šaudmenis. Visa tai G. I. tą pačią dieną perdavė nužudymo vykdytojui D. I. Nuteistasis A.V. apeliaciniu skundu prašė teismo panaikinti nuosprendį ir priimti išteisinamąjį nuosprendį. 2005 m. rugpjūčio 17 d. Lietuvos Apeliacinis Teismas baudžiamojoje byloje Nr. 1A-409/2005 nutartimi apeliacinį skundą atmetė. Teismas konstatavo, kad byloje nustatyta, kad vykdytojas D. J. apie rengiamą M. M. nužudymą pranešė teisėsaugos institucijoms ir savanoriškai pateikė šaunamąjį ginklą bei šaudmenis. Po to D. J. veikė kaip nusikalstamos veikos imitacijos (toliau NVIM) dalyvis, o pats rengimasis nužudyti M. M. buvo kontroliuojamas teisėsaugos institucijų apie tai nežinant A.V. Nužudymo organizatorius veikdamas per tarpininką, nežino kas bus tiesioginis nusikaltimo vykdytojas. Taip buvo ir šiuo atveju – A. V. Nežinojo, kad nužudyti M. M., G. I. įkalbėjo D.J., o pastarasis nežinojo, kad užsakovas yra A. V. Lietuvos Aukščiausiojo teismo Senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimo Nr. 46 ,,Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ 3 punkte nurodyta, kad ir vienas nužudymas gali būti pripažintas padarytas organizuotos grupės ar nusikalstamo susivienijimo. Kolegijos nuomone, A. V. ir G. I. veiksmai, kurie nustatyti liudytojų ir kitų surinktų ir ištirtų įrodymų, vaidmenų pasiskirstymas, ilgalaikis bendravimas ruošiant nusikaltimą, profesionalumas rodo, kad A.V. ir G. I. veikė organizuotoje grupėje* [39]. Teismas pagrįstai pripažino nuteisto asmens dalyvavimą organizuotoje grupėje rengiant sunkaus nusikaltimo padarymą. Iš nustatytų aplinkybių, A. V. subūrė organizuotą grupę kartu su G. I., paskirstė vaidmenis ir užduotis, t.y. susitarė su G. I., kad šis surastų sunkaus nusikaltimo padarymo vykdytoją už tam tikrą atlygį, suieškojo ir davė nusikaltimo padarymo įrankius. Visos šios aplinkybės atitinka organizuotis grupės požymius.

Dėl pasikėsinimo padaryti nusikaltimą *2005 m. birželio 10 d. Kauno apygardos teismo nuosprendžiu asmenys buvo nuteisti pagal LR BK 25 str. 3 d., 22 str. 1 d., 129 str. 2 d. 9 p. Nuteistieji padavė apeliacinius skundus, tačiau 2006 m. vasario 13 d. Lietuvos Apeliacinis Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija nutartimi baudžiamojoje byloje Nr. 1A-12-2006 apeliacinius skundus atmetė: A. J. nuteistas už tai, kad 2003 metais, tikslesnis laikas tyrimo metu nenustatytas, vykdydamas tyrimo nenustatyto asmens užsakymą – nužudyti J. L., subūrė organizuotą grupę iš A. L., S. S. bei tyrimo nenustatyto asmens, buvo organizatorius ir jiems vadovavo, pažadėjo už įvykdytą nusikaltimą sumokėti pinigus bei vėliau atsilygino, 2003 m. lapkričio 7 d., apie 7 val. 40 min. dėl savanaudiškų paskatų, siekdamas sau ir kitiems asmenims*

[39] 2005 m. rugpjūčio 17 d. Lietuvos Apeliacinio Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-409/2005

*turtinės naudos – gauti atlygį už nusikaltimo padarymą, turint tikslą nužudyti J. L., tyrimo nenustatytam asmeniui atvežus A. L. ir S. S. į nusikaltimo vietą, V. B. iš anksto pažadėjus paslėpti šį asmenį ir nusikalstamos veikos darymo priemones, A. L. ir S. S. tyčia laužtuvais smogus ne mažiau 9 smūgių nukentėjusiajam į galvą bei kitas kūno vietas, padarant galvos sumušimą su penkiomis žaizdomis viršugalvio srityje, abipusiu įspaustiniu atviru momenkaulio lūžimu, kraujo išsiliejimu po minkštaisiais galvos smegenų dangalais – sužalojimą, pavojingą gyvybei, t. y. sunkų sveikatos sutrikdymą bei poodines kraujosruvas kairės akies apatiniame voke, dešinio peties ir dešinio klubo srityse ir žaizdą dešiniame žaste – pasikėsino tyčia nužudyti J. L., tačiau nusikaltimo nebaigė dėl nuo jų valios nepriklausančių aplinkybių, kadangi jiems sutrukdė iš namo staiga išbėgusi J. L. žmona V. L. bei nukentėjusiajam suteikta skubi, kvalifikuota medicininė pagalba* [40]. Ši organizuota grupė buvo suburta aktyviais A. J. veiksmais, t.y. jis iš nenustatyto asmens gavo užsakymą padaryti sunkų nusikaltimą - nužudyti J. L. ir tuo pagrindu jis iš anksto pradėjo planuoti nusikalstamą veiką, numatė asmenis A. L., S. S. ir tyrimo nenustatytą asmenį, tinkamus tokio nusikaltimo padarymui, būdamas organizatorius davė jiems nurodymus ir žadėjo atlygį už sėkmingai padarytą nusikalstamą veiką. Taigi asmenys, veikdami organizuotoje grupėje, pasiskirstė vaidmenimis ir kiekvienas turėdamas tam tikrą užduotį bei susitarę daryti sunkų nusikaltimą, pasikėsino nužudyti J. L., tačiau nusikaltimo nebaigė dėl nuo kaltininkų valios nepriklausančių aplinkybių, t. y. išbėgusi žmona sutrukdė užbaigti nusikaltimą, t.y. nužudyti J. L. bei laiku buvo suteikta profesionali medicinine pagalba.

Kitas organizuotos grupės požymis - kiekvienas organizuotos grupės narys, darydamas nusikaltimą, atlieka tam tikrą užduotį ar turi skirtingą vaidmenį.

Kiekvieno organizuotos grupės nario užduoties atlikimas reiškia, kad organizuotos grupės dalyviai pasiskirstę vaidmenimis, pagal nurodymus duotus organizatoriaus ar koordinatoriaus, privalo atlikti tai, kas įsakyta, nes būtent tokiu būdu bus įvykdyta sumanyta nusikalstama veika arba bent jau bus palengvinta ją atlikti kitiems bendrininkams. Užduotys gali būti įvairios: stebėti aplinką, sekti būsimų nusikalstamų veikų aukas, suieškoti nusikalstamos veikos padarymo įrankius arba juos paslėpti, kai bus atlikta nusikalstama veika, surasti specialistus, reikalingus atlikti specializuotas nusikalstamas veikas ir kt.

Organizuotoje grupėje asmenys, darantys nusikaltimą būna pasiskirstę vaidmenimis. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 24 str. 2-6 d. yra įvardinti kas gali būti nusikalstamos veikos bendrininkai: 1 ) vykdytojas yra asmuo, nusikalstamą veiką padaręs pats arba pasitelkęs nepakaltinamus asmenis arba nesulaukusius šio kodekso 13 straipsnyje nustatyto amžiaus asmenis, arba kitus asmenis, kurie dėl tos veikos nėra kalti; 2 ) Organizatorius yra

[40] 2006 m. vasario 13 d. Lietuvos Apeliacinis Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-12-2006

asmuo, subūręs organizuotą grupę ar nusikalstamą susivienijimą, jiems vadovavęs ar koordinavęs jų narių veiklą arba parengęs nusikalstamą veiką ar jai vadovavęs; 3 ) Kurstytojas yra asmuo, palenkęs kitą asmenį daryti nusikalstamą veiką; 4 ) Padėjėjas yra asmuo, padėjęs daryti nusikalstamą veiką duodamus patarimus, nurodymus, teikdamas priemones arba šalindamas kliūtis, saugodamas ar pridengdamas kitus bendrininkus, iš anksto pažadėjęs paslėpti nusikaltėlį, nusikalstamos veikos darymo įrankius ar priemones, šios veikos pėdsakus ar nusikalstamu būdu įgytus daiktus, taip pat asmuo iš anksto pažadėjęs realizuoti iš nusikalstamos veikos įgytus ar pagamintus daiktus. Iš pateiktų bendrininkų sąvokų, matome, kad reikšmingiausias yra organizatorius, t.y. asmuo, kuris vadovauja nusikalstamos veikos darymui, pasižymintis kaip aktyvus, organizacine veikla užsiimantis asmuo bei vienijantis bei nukreipiantis kitų bendrininkų pastangas, kuriantis nusikalstamos veikos padarymo planus, numatantis jos atlikimo būdus. Be organizatoriaus, svarbus yra vykdytojas, nes būtent jis ir yra nusikalstamo sumanymo garantas, t.y. būtent jo tiesioginiais veiksmais yra padaroma nusikalstama veika, kurią organizavo ir kurią koordinavo organizatorius. *2007 m. vasario 9 d. Lietuvos Apeliacinio Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nuosprendyje baudžiamojoje byloje Nr. 1A-5/2007 nurodyta, kad organizuotos grupės požymio – bendrininkų pasiskirstymas vaidmenimis – esmė ta, kad kiekvienas grupės narys turi tiksliai žinoti, ką jam reikia daryti, turi žinoti savo vaidmenį bei jam atlikti paskirtą užduotį, kadangi dėl to buvo susitarta. Pasiskirstymas vaidmenimis ir užduotimis gali reikšti ir tai, jog grupės nariai susitarė kartu padaryti nusikaltimą kaip bendravykdytojai arba atlikti skirtingus vaidmenis ne tik vykdytojų, bet ir organizatoriaus, kurstytojo ar padėjėjo. Organizuotai grupei būdinga tai, kad nusikalstamą veiką koordinuoja vienas ar keli asmenys, kurie gali dalyvauti ar nedalyvauti darant konkrečius nusikaltimus, prisidėti prie jų rengimo ar darymo, bet visais atvejais jie yra grupės vadovai, koordinatoriai ar pan.* [41] Nuosprendyje išdėstyta požymio – bendrininkų pasiskirstymas vaidmenimis – esmė beveik pažodžiui atkartoja Docento dr. A. Gutausko išskirtą požymį moksliniame straipsnyje. [42] Taigi remiantis šio požymio išdėstytu turiniu, galime daryti išvadą, kad organizuotoje grupėje visi dalyviai gali veikti kaip bendravykdytojai ir net turėti kelis organizatorius. Be to, iki įsigaliojant naujajam baudžiamajam įstatymui ir vyravusiai tuometiniai teismų praktikai – organizuotos grupės dalyviams buvo būdingas nusikalstamų ryšių ilgalaikiškumas ir tvirtumas. Šiuo metu įsigaliojusiai imperatyviai BK 25 str. 3 d. nuostatai teismų praktika nebe akcentuoja ir net iš viso eliminuoja tokį, šiuo metu fakultatyvų, požymį. *2006 m. lapkričio 21 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų*

[41] 2007 m. vasario 9 d. Lietuvos Apeliacinio Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nuosprendis b.b. Nr. 1A-5/2007

[42] Gutauskas A. Organizuota grupė kaip organizuoto nusikalstamumo forma ir jos baudžiamasis teisinis vertinimas // Jurisprudencija. MRU mokslo darbai. T. 41(33). 2003

*kolegijos nutartyje b.b. 2K-578/2006 pažymėta, kad nustatant organizuotos grupės požymį nėra būtina konstatuoti, kad visi bendrininkai vieni kitus pažįsta, nes tai nėra būtinas šios bendrininkavimo formos požymis. Organizuotos grupės nariai neprivalo asmeniškai bendrauti vieni su kitais.* [43] Be to, į organizuotą grupę asmuo gali įsitraukti net prieš pat darant nusikaltimą ir jis vis tiek skaitysis kaip veikdamas organizuotoje grupėje. Būtent toks atvejis buvo nagrinėjamas Vilniaus apygardos teisme baudžiamoji byla Nr. 1-59-139-2005. Nuosprendžio aprašomojoje dalyje teismas savo motyvuose nurodė, kad visi keturi kaltinamieji nužudant E. V. turėjo skirtingą vaidmenį. *Nors V. T. parengiamuosiuose veiksmuose nedalyvavo ir į nusikalstamą veiką įsitraukė prieš pat nužudymą, jis irgi veikė kaip organizuotos grupės narys, nes susitarimas galimas bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje. Jam buvo praneštas jam pačiam skirtas ir kitų bendrininkų vaidmuo nužudant E.V., jis ir kiti kaltinamieji savo vaidmenį atliko iki galo.* [44]

Taigi dabar galiojančiame baudžiamajame įstatyme organizuotos grupės pripažinimas reikalauja mažiau sąlygų, t.y. šia prasme griežtina asmens baudžiamąją atsakomybę, nei pagal senąjį 1961 m. baudžiamąjį įstatymą. Baudžiamajame įstatyme yra imperatyviai nustatyti pagrindiniai organizuotos grupės požymiai, kurie teismo turi būti įvardinti norint nusikalstamą veiką kvalifikuoti kaip padarytą organizuotos grupės.

[43] 2006 m. lapkričio 21 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis b.b. 2K-578/2006

[44] 2005 m. balandžio 15 d. Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nuosprendis b.b. Nr. 1-59-139-2005

## Nusikalstamas susivienijimas

Nusikalstamas susivienijimas yra organizuoto nusikalstamumo apraiška.

E. Johansonas organizuotą nusikalstamumą apibrėžia kaip grupę, kuriai būdingi šie požymiai: tam tikras asmenų skaičius; plati nusikalstama veikla; tarptautinis veiklos mastas; griežta hierarchija; savas lyderis; ilgalaikė nusikalstama veikla; nusikalstama veikla kaip pragyvenimo šaltinis [45].

Rusų mokslininkas I. Gauhmanas organizuotą nusikalstamumą apibūdina kaip pavojingiausią nusikalstamumo rūšį, besipriešinančią teisėtai valstybinės valdžios bei valdymo institucijų veiklai tiek išorėje, tiek ir viduje, atstovaujančią nusikaltėlių susivienijimams su savomis antivisuomeninėmis elgesio normomis, hierarchine struktūra ir finansiniais fondais, darančią smurtinius - savanaudiškus bei ekonominius nusikaltimus ir naudojančią įvairias korupcijos formas [46].

Kitas Rusijos mokslininkas, A. Volobujevas, pateikia išsamų organizuoto nusikalstamumo apibrėžimą. Anot jo, organizuotas nusikalstamumas – tai neigiamas socialinis reiškinys, nusikalstamų elementų susitelkimas tam tikro regiono ar valstybės teritorijoje, kuriame yra hierarchiniai lygiai, lyderiai, kurie organizuoja, valdo, ruošia grupių narius, papirkinėja, įtraukia į nusikalstamą veiklą valstybinių ir teisėsaugos institucijų darbuotojus, norėdami užtikrinti apsaugą ir garantijas saviems nusikalstamų grupių nariams, monopolizuoja ir plečia neteisėtą veiklą siekdami gauti maksimalų pelną, tuo pat metu apsaugant aukščiausius valdančiuosius sluoksnius nuo baudžiamosios atsakomybės [47].

Organizuotas nusikalstamumas Lietuvoje pasireiškė devintojo dešimtmečio viduryje. Pradėjus kurtis rinkos santykiams, imta kaupti pradinį kapitalą, dėl to savavališkai pasisavinta dalis valstybės turto, kuris neteisėtai perėjo į privatų sektorių. Pradėjo burtis ir organizuotos nusikalstamos gaujos, reketuojančios verslininkus savo kontroliuojamoje teritorijoje, reikalaujančios atiduoti skolas, tarpusavyje kariaujančios dėl įtakos sričių. Šios gaujos, per trumpą laiką sukaupusios daug lėšų, suformavusios vidinę savo struktūrą, taip pat aktyviai dalyvavo privatizacijoje, iš dalies dėl to vėliau žlugo dalis didelių įmonių ir bankų, buvo padaryta didelė ekonominė žala ūkio subjektams, praradusiems lėšas ir galimybę dalyvauti investiciniuose procesuose [48].

---

[45] Johnson El. Organized Crime: Challenge to the American Legal System in: Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science. Vol. 53. No. 4. 1962. P. 399 – 425.

[46] Гаухман Л.Д. Организованная преступность: понятие, виды, тенденции, проблемы уголовно-правовой борьбы. – Москва, 1993. С. 8.

[47] Организованная преступность. – Москва, 1989. С. 31.

[48] Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos prevencijos programos // Valstybės Žinios, 1999.01.22, Nr.: 10, Publikacijos Nr.: 220

Lietuvoje susiklosčiusiai tokiai situacijai, baudžiamajame įstatyme buvo priimti pakeitimai ir atsirado nauja nusikalstama veika ,,Nusikalstamas susivienijimas“. Lyginant su naujuoju 2000 m. LR BK, senajame 1961 m. LTSR BK nebuvo įtvirtinto atskiro straipsnio, kuriame būtų pateiktos bendrininkavimo formos, o atsiradusi nauja nusikalstama veika ,,Nusikalstamas susivienijimas“ neatskleidė šios bendrininkavimo formos turinio. Įstatymo leidėjui buvo aktualu spręsti iškilusias problemas pažabojant organizuotą nusikalstamumą, todėl buvo imtasi kriminalizuoti pačią veiką, o ne apibūdinti tokį susivienijimą kaip vieną iš bendrininkavimo formų. Taigi 1961 m. LTSR BK baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamą susivienijimą buvo numatytą 227 [1] str.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų senatas atskleidė nusikalstamo susivienijimo kaip nusikaltimo sudėties požymius. 1995 m. spalio 10 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų senatas priėmė nutarimą Nr. 16 ,,Dėl teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo organizavimo, vadovavimo ar dalyvavimo jame ( BK 227 [1] str.) apibendrinimo rezultatų baudžiamosiose bylose“ [49], kuriame teismams išaiškino pagrindinius būtinus nusikalstamo susivienijimo požymius: trijų ar daugiau asmenų buvimą susivienijime; išankstinį šių asmenų susitarimą bendrai nusikalstamai veikai; vadovo ar vadovų buvimą; nusikalstamo susivienijimo organizavimą arba vadovavimą jam, siekiant daryti BK 227 [1] str. išvardintus nusikaltimus, taip pat dalyvavimą tokio susivienijimo daromuose nusikaltimuose arba ir viena, ir kita tuo pačiu metu. Tačiau atsiradus naujiems 1961 m. LTSR BK 227 [1] str. pakeitimams 1997 m. gruodžio 22 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų senatas priėmė kitą nutarimą Nr. 15 ,,Dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų senato 1995 m. spalio 10 d. nutarimo Nr. 16 ,, Dėl teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo organizavimo, vadovavimo ar dalyvavimo jame ( BK 227 [1] str.) apibendrinimo rezultatų baudžiamosiose bylose“ pakeitimo ir papildymo“ [50], kuriame naujai išaiškino pagrindinius būtinus nusikalstamo susivienijimo požymius: trijų ar daugiau asmenų buvimą, jų susivienijimą bendrai nusikalstamai veiklai daryti sunkius nusikaltimus, tokio susivienijimo kūrimą arba dalyvavimą jo veikloje. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pateikti išaiškinimai turi panašumų su organizuoto nusikalstamumo – mafijos tėvyne Italijos Respublikos baudžiamuoju įstatymu, kurio 416 str. nusikalstamą susivienijimą apibūdina kaip trijų ar daugiau asmenų susivienijimą daryti daugiau negu vieną nusikaltimą, bei tie, kurie kursto, steigia arba

[49] Lietuvos Aukščiausio Teismo teisėjų senato 1995 m. spalio 10 d. nutarimas Nr. 16 „Dėl teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo organizavimo, vadovavimo ar dalyvavimo jame ( BK 227 [1] str.) apibendrinimo rezultatų baudžiamosiose bylose“ // http://www.lat.lt/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=26740 Prisijungimo data: 2007-10-01

[50] Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų senato 1997 m. gruodžio 22 d. nutarimas Nr. 15 ,,Dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų senato 1995 m. spalio 10 d. nutarimo Nr. 16 „Dėl teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo organizavimo, vadovavimo ar dalyvavimo jame ( BK 227 [1] str.) apibendrinimo rezultatų baudžiamosiose bylose“ pakeitimo ir papildymo“ // http://www.lat.lt/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=26739 Prisijungimo data: 2007-10-01

organizuoja tokį susivienijimą. Be to, Italijos baudžiamasis įstatymas išskiria dar vieną mafijinio tipo susivienijimą ( 416 [2] str. ), kurį apibūdina kaip susivienijimą, kuris būna tada, kai tie, kurie jame dalyvauja, pasinaudoja įbauginimo priemonėmis dėl ryšio su susivienijimu bei iš to kylančiu paklusimu ir susitarimu nekalbėti tam, kad vykdytų nusikaltimus, kad valdytų, tiesiogiai ar netiesiogiai, arba kontroliuotų ūkinius subjektus, koncesijų, įgaliojimų, sutarčių pagal paraišką suteikimą, arba tam, gautų neteisėta pelną sau ir kitiems, arba tam, kad neleistų ar kliudytų laisvai pasinaudoti balsavimo teise arba tam, kad parūpintų balsus sau ar kitiems per rinkimus [51]. Tokio lygio mafijinio tipo susivienijimas Lietuvoje nėra susiformavęs, todėl panašaus susivienijimo įtraukimas į baudžiamąjį įstatymą tik papildomai įvestų sumaištį taikant įstatymus. 1961 m. LTSR BK 227 [1] str. pakeitimus sąlygojo kilusi problema teismų praktikoje, nes teisme buvo labai sudėtinga įrodyti nusikalstamo susivienijimo daromus nusikaltimus, nes reikėjo įrodyti visus nusikalstamo susivienijimo požymius, o jų neįrodžius, nusikalstamo susivienijimo dalyviai buvo išteisinami. 2005 m. vasario 3 d. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija baudžiamojoje byloje Nr. 1-31-209/2005 priėmė nuosprendį, kuriuo buvo išteisinti asmenys, kuriems buvo pareikšti kaltinimai už dalyvavimą nusikalstamame susivienijime: *G.V., V.S. ir R.L. laikotarpiu nuo 2002 m. lapkričio – 2002 m. gruodžio 6 d. Kaune G.V. sukūrus nusikalstamą susivienijimą, bendrai nusikalstamai veikai - daryti sunkius nusikaltimus, palaikydami ilgalaikius glaudžius tarpusavio ryšius, laikydamiesi griežtos konspiracijos, pagal iš anksto aptartą veiksmų planą ir pasiskirsčius vaidmenimis, apsirūpinus nusikaltimų įrankiais ir priemonėmis, žaliavomis, aparatais ir kitais įrenginiais, transporto ir ryšio priemonėmis, taip pat technologijomis psichotropinėms medžiagoms gaminti bei kitais nusikaltimų įrankiais ir priemonėmis, dalyvavo nusikalstamo susivienijimo veikloje, padarydami nusikaltimus, numatytus LR BK 232 [1] str. 5 d., 266 str., t.y. 2002 m. lapkričio – 2002 m. gruodžio 6 d. laikotarpyje Dzingiliškių kaime, Prienų raj. Ir Moskavos kaime Marijampolės rajone bei Kaune, neteisėtai įgijo, laikė ir gabeno pirmos kategorijos psichotropinių medžiagų pirmtakus (prekursorius) bei neteisėtai gamino, laikė, gabeno turėdami tikslą parduoti ar kitaip platinti, stambiu mastu psichotropinę medžiagą – anfetaminą* [52]. Šioje baudžiamojoje byloje asmenys buvo išteisinti, nes teismas konstatavo, kad išskyrus prokuroro pasakymus, byloje nėra jokių įrodymų, kad G. V., V. S. ir R. L. būtų dalyvavę nusikalstamo susivienijimo veikloje, nekalbant jau apie įstatymo numatytus būtinus požymius, kurie taip pat nebuvo užfiksuoti baudžiamojoje byloje.

[51] Italijos Respublikos baudžiamasis kodeksas // http://www.studiocelentano.it/codici/cp/codicepenale002.htm Prisijungimo data: 2007-10-01

[52] 2005 m. vasario 3 d. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-31-209/2005

Pasaulyje vystantis rinkos ekonomikai, neretai nusikalstamo susivienijimo atstovai organizuoja nusikaltimus ne vien nacionaliniu lygiu, bet ir tarptautiniu mastu, t.y. veikia keliose valstybėse, todėl valstybės kovodamos su tokiu žalingu reiškiniu, tarptautinių organizacijų pagalbą prisijungia prie tarptautinių dokumentų, siekdamos pažaboti organizuotą nusikalstamumą.

Jungtinių Tautų konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą Lietuvos Respublika ratifikavo 2002 m. kovo 19 d. Jungtinių Tautų konvencijoje prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą 2 str. A punkte organizuota nusikalstama grupė apibūdinama kaip organizuota trijų ar daugiau asmenų grupė, egzistuojanti tam tikrą laiko tarpą ir veikianti kartu, kurios veiklos tikslas – padaryti vieną arba daugiau sunkių nusikaltimų ar nusikaltimų pripažįstamų tokiais pagal šią Konvenciją, siekiant tiesiogiai ar netiesiogiai gauti finansinės ar kitokios materialinės naudos [53].

Europos Parlamento teisėkūros rezoliucijoje dėl pasiūlymo dėl Tarybos pamatinio sprendimo dėl kovos su organizuotu nusikalstamumu 9 pakeitimo 1 straipsnio 1 pastraipoje nusikalstama organizacija apibūdinama kaip struktūrą turintis susivienijimas, susidedantis iš daugiau nei dviejų asmenų, sutartinai veikiantis darant nusikaltimus, už kuruos baudžiama laisvės atėmimo bausme, kurios ilgiausia trukmė yra bent ketveri metai, arba griežtesne bausme ir kuriais tiesiogiai ar netiesiogiai siekiama gauti finansinės ar kitos materialinės naudos [54]

Nusikalstamas susivienijimas – tai trečia ir pati pavojingiausia bendrininkavimo forma, kuri yra įtvirtinta Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 25 straipsnio 4 dalyje., todėl ne veltui ši bendrininkavimo forma yra kriminalizuota, t.y. įtvirtinta baudžiamajame įstatyme kaip atskira nusikalstama veika, numatyta LR BK 249 straipsnyje.

Pagal 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 25 str. 4 d. Nusikalstamas susivienijimas yra tada, kai bendrai nusikalstamai veiklai – vienam ar keliems sunkiems ar labai sunkiems nusikaltimams daryti – susivienija trys ar daugiau asmenų, kuriuos sieja pastovūs tarpusavio ryšiai bei vaidmenų ar užduočių pasiskirstymas. Nusikalstamam susivienijimui prilyginama antikonstitucinė grupė ar organizacija bei teroristinė grupė.

Iki naujojo baudžiamojo kodekso įsigaliojimo, teismų praktikoje vyravo visai kiti nusikalstamo susivienijimo požymiai, nei tie, kuriais Lietuvos Respublikos teismai remiasi šiuo metu. Įtakos tam turėjo tai, kad senajame baudžiamajame kodekse nebuvo atskiro straipsnio

[53] Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=250244&p_query=&p_tr2= Prisijungimo data: 2007-05-05

[54] Europos Parlamento teisėkūros rezoliucijoje dėl pasiūlymo dėl Tarybos pamatinio sprendimo dėl kovos su organizuotu nusikalstamumu 9 pakeitimo 1 straipsnio 1 pastraipa // http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2005-0405+0+DOC+XML+V0//LT Prisijungimo data: 2007-10-01

reglamentuojančio bendrininkavimo formų, kuriame būtų išaiškinta nusikalstamo susivienijimo sąvoka bei pagrindiniai nusikalstamo susivienijimo požymiai.

Docento dr. O. Fedosiuko nuomone, siekiant sukurti tapatų nedviprasmišką nusikalstamo susivienijimo apibrėžimą, jame vienaip ar kitaip tūtėtų būti pabrėžiami šie minimalūs požymiai: 1 ) trys ar daugiau asmenų; 2 ) susitarimas užsiimti nusikalstama veikla ( iš čia logiškai išplaukia ir grupės pastovumas, ir glaudūs ryšiai tarp jos narių ); 3 ) turtinės ekonominės naudos siekimas kaip susivienijimo tikslas ( šis požymis laidžia palyginti nusikalstamą grupę su įmonę ); 4 ) vaidmenų bei užduočių pasiskirstymas tarp grupės narių darant atskirus nusikaltimus ( iš čia išplaukia pasirengimas nusikalstamai veiklai, planavimas, funkcionalumas ); 5 ) vadovavimas grupei ( šis požymis leidžia kalbėti apie hierarchinę grupės struktūrą, tam tikrą drausmę, autoriteto valdžią, disponavimą lėšomis ); 6 ) pasiryžimas naudoti fizinę ar psichinę prievartą savo veikloje [55].

Docento dr. A. Gutauskas siūlo tokius būtinus nusikalstamo susivienijimo požymius: 1 ) bendrininkų skaičių – trijų ar daugiau asmenų susivienijimą; 2 ) išankstinį susitarimą užsiimti bendra nusikalstama veikla; 3 ) vaidmenų ir užduočių pasiskirstymą tarp grupės narių darant nusikaltimus; 4 ) vadovavimą grupei – vadovo ( ar vadovų ) buvimą; 5 ) tikslą – turtinės ekonominės naudos siekimą; 6 ) smurto naudojimą ar rengimąsi jį naudoti [56].

Norint išsiaiškinti dabar galiojančiame baudžiamajame įstatyme įtvirtintą nusikalstamo susivienijimo apibrėžimą, reikia atskleisti šios pačios pavojingiausios iš visų trijų bendrininkavimo formų – nusikalstamo susivienijimo pagrindinius esminius požymius, kurie padės jį atskirti nuo kitų bendrininkavimo formų – bendrininkų grupės ir organizuotos grupės.

Iš baudžiamajame kodekse pateikto nusikalstamo susivienijimo apibrėžimo matyti, kad bendrai nusikalstamai veiklai susivienija trys ar daugiau asmenų. Pagal baudžiamąjį įstatymą tokie trys ar daugiau susivieniję asmenys turi būti nusikaltimo subjektai ( amžiaus, pakaltinamumo požiūriu ). Baudžiamajame įstatyme numatytas amžius 16 metų nuo kada kaltininkas gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn. LR BK 13 str. 2 d. nurodyta išimtis nusikalstamo susivienijimo dalyviams netinka, nes asmuo, būdamas 14 metų, nusikaltimo, numatyto LR BK 249 str. subjektu negalėtų būti, todėl neatsakytų už šio nusikaltimo padarymą, t.y. negalėtų būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn. Toks asmuo darydamas nusikaltimus kartu su nusikalstamo susivienijimo dalyviais atsakys, tik už tas padarytas nusikalstamas veikas, už kurias baudžiamasis įstatymas numato baudžiamąją atsakomybę tokio amžiaus kaltininkui, o ne kaip nusikalstamo susivienijimo dalyviai, kurių padarytos nusikalstamos veikos

[55] Fedosiuk O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. - Vilnius, 2002. P. 188.
[56] Gutauskas A. Organizuoto nusikalstamumo baudžiamasis teisinis vertinimas pagal naują Baudžiamąjį kodeksą // Jurisprudencija. LTU mokslo darbai. T. 45 (37). 2002.

kvalifikuojamos kaip idealioji sutaptis ar realioji sutaptis pagal LR BK 249 str. ir padarytą konkrečią nusikalstamą veiką. Tai patvirtina LR BK 26 str. 5 d. kuri nurodo, kad nusikalstamo susivienijimo dalyviai, nesvarbu, koks jų vaidmuo darant nusikalstamą veiką, kurią apėmė jų tyčia, atsako pagal šio kodekso 249 straipsnį kaip vykdytojai.

Pagal LR BK 249 str. 4 d. už dalyvavimą, organizavimą, vadovavimą, ar dalyvavimą šaunamaisiais ginklais, sprogmenimis ar sprogstamosiomis medžiagomis ginkluoto nusikalstamo susivienijimo veikloje atsako ir juridinis asmuo. Iš baudžiamajame įstatyme pateikto nusikalstamo susivienijimo apibrėžimo matyti, kad įvardyti trys ar daugiau asmenų nėra išskirti į fizinius ar juridinius asmenis. Tačiau neteko rasti teismų praktikoje pavyzdžių, kuriuose nusikalstamą susivienijimą būtų suvieniję ne vien fiziniai asmenys, bet ir juridiniais asmenys.

Kitas nusikalstamo susivienijimo požymis yra trijų ar daugiau asmenų susivienijimas daryti vieną ar kelis sunkius ar labai sunkius nusikaltimus.

Sunkus nusikaltimas yra tyčinis nusikaltimas, už kurį baudžiamajame įstatyme numatyta didžiausia bausmė viršija šešerius metus laisvės atėmimo, bet neviršija dešimties metų laisvės atėmimo ( LR BK 11 str. 5 d. ). Labai sunkus nusikaltimas yra tyčinis nusikaltimas, už kurį baudžiamajame įstatyme didžiausia bausmė viršija dešimt metų laisvės atėmimo. ( LR BK 11 str. 6 d. ). Šis nusikalstamo susivienijimo požymis atskleidžia šios bendrininkavimo formos pavojingumą, t.y. ši bendrininkavimo forma – nusikalstamas susivienijimas yra pavojingesnė už bendrininkų grupę bei organizuotą grupę, nes nusikalstamas susivienijimas yra kuriamas daryti būtent šiems nusikaltimams, todėl šio susivienijimo organizuotumo lygis yra daug aukštesnis nei kitų bendrininkavimo formų – bendrininkų grupės ir organizuotos grupės. Senajame 1961 m. baudžiamajame įstatyme taip pat buvo numatyta, kad nusikalstamas susivienijimas kuriamas daryti sunkius nusikaltimus.

1997 m. Panevėžyje veikusiai garsiai nusikalstamai grupuotei ,,Vyšniukai“ teisėsaugos institucijos sudavė smūgį ir baudžiamąją bylą su kaltinamąja išvada, pagal kurią asmenys buvo kaltinami organizavę ir dalyvavę nusikalstamame susivienijime, atidavė nagrinėti teismui. Tačiau 2000 m. rugpjūčio 4 d. Panevėžio apygardos teismas baudžiamojoje byloje Nr. 2-30/2000 išteisino asmenis, kurie buvo kaltinami pagal 1961 m. LR BK 227 [1] str. 1 d. *Teismas be kitų motyvų nuosprendyje taip pat nurodė, kad šio nusikaltimo ,,Nusikalstamas susivienijimas“ būtinas įrodinėtinas požymis – susivienijimas bendrai nusikalstamai veiklai daryti sunkius nusikaltimus. Toks susivienijimo tikslas nepatvirtinamas jokiais objektyviais įrodymais. Priešingai iš apklaustų liudytojų parodymų seka, kad grupuotė sukurta stiklų ir magnetolų vagystėms iš automobilių, tai nusakant žodžiais ,,dirbti“, kas reikštų vogti, arba G. P. pasakytais žodžiais - ,, norit turėti pinigų – eikit vogti“. Parodymai, kad po kiek laiko, praturtėjus, bus galima daryti ir ,,rimtesnius“ nusikaltimus, t.y. iš garažų ar sunkvežimių, butų, neduoda*

*pagrindo tvirtinti, kad susivienijimas buvo kuriamas ar sukurtas sunkiems, BK 8 [1] str. numatytiems nusikaltimams daryti. T. K. supratimu – visi nusikaltimai – sunkūs. Nustatyta, kad grupuotė rinkdavosi drauge sportuoti, žaisti futbolą, paaiškinant, kad gyventi drauge – patogiau, saugiau, įgyjamas autoritetas prieš kitus asmenis. Liudytojų parodymais – į grupuotę kviečiami asmenys pradžioje drauge sportuodavo, bendraudavo, tačiau jie tariamo susivienijimo tikslo – daryti sunkius nusikaltimus, nežinojo, ir negalėjo žinoti, nes nusikaltimai buvo slepiami, nė vienas nusikaltimas nebuvo viešai rengiamas, aptariamas, sudaromi planai ir pan.* [57] Kitoje baudžiamojoje byloje Nr. 2-545/2006, 2006 m. lapkričio 21 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija savo nutartyje taip pat nurodė nusikalstamo susivienijimo požymį – tikslą daryti sunkius nusikaltimus*, t.y. pažymėjo, kad teismai pagrįstai konstatavo, jog nuteistieji D. S., L. Z., A. M. ir M. B., dėl kurio byla nutraukta, susivienijo turėdami tikslą daryti sunkius turtinio pobūdžio nusikaltimus. Šis specialus tikslas – grobti tik vertingas, apynaujes transporto priemones parodo susivienijimo narių interesų bendrumą, susitelkimą specializuotai nusikalstamai veiklai* [58].

Tačiau negalime atmesti ir tikimybės, kad nusikalstamo susivienijo atstovai darydami sunkius ir labai sunkius nusikaltimus, gali padaryti ir nesunkius ar apysunkius nusikaltimus, ar net baudžiamuosius nusižengimus. Panašus atvejis buvo nagrinėjamas Lietuvos Aukščiausiame Teisme, kai vieno nusikalstamo susivienijimo nario veiką kvalifikavo kaip baudžiamąjį nusižengimą, neradę pagrindo pripažinti vykdytojo ekscesu, neturinčio ryšio su nusikalstamo susivienijimo veikla [59]. Tokia kasacinės instancijos teismo pozicija, užimta taikant baudžiamąjį įstatymą, aiškiai rodo, kad nusikalstamam susivienijimui pakanka vien tikslo daryti sunkius ar labai sunkius nusikaltimus, o tokio susivienijimo narių padarytos konkrečios nusikalstamos veikos, kurios gali būti įvairaus sunkumo, kvalifikuojamos savarankiškai, dažniausiai pagal realios sutapties taisykles. [60]

Trečias nusikalstamo susivienijimo požymis yra susivienijusių trijų ar daugiau asmenų pastovūs tarpusavio ryšiai bei vaidmenų ar užduočių pasiskirstymas. Lyginant su 1961 m. LTSR BK, šiuo metu galiojančiame 2000 m. baudžiamajame įstatyme numatyti šie požymiai, kurie ankstesniame baudžiamajame įstatyme nebuvo numatyti ir teismų praktikoje laikyti papildomi požymiai. Pastovumas suprantamas ne kaip epizodinis dalyvavimas nusikalstamo susivienijimo

[57] 2000 m. rugpjūčio 4 d. Panevėžio apygardos teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 2-30/2000
[58] 2006 m. lapkričio 21 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2-545/2006 // http://www.lat.lt/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=30985 Prisijungimo data: 2007-10-02
[59] 2004 m. birželio 8 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis baudžiamojoje byloje 2K-303/2004 // http://www.lat.lt/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=25412 Prisijungimo data: 2007-10-02
[60] Teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo baudžiamosiose byloje apibendrinimo apžvalga // Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis Teismų Praktika Nr. 26. – Vilnius, 2007. P. 333.

veikloje, t.y. kai kaltininkas prisijungę prie tokio susivienijimo ne vienam kartui, o atlieka ar įsipareigoja atlikti tam tikras jam pavestas funkcijas nuolat arba ilgesnį laiką ir kiti nusikalstamo susivienijimo nariai žino apie tokio asmens dalyvavimą susivienijimo veikloje. Šių požymių turinį atskleidė teismai nagrinėdami baudžiamąsias bylas, kur nusikalstamo susivienijimo nariai buvo traukiami baudžiamojon atsakomybėn. 2006 m. vasario 15 d. Lietuvos Apeliacinio Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija baudžiamojoje byloje Nr. 1A-105/2006 priėmė apkaltinamąjį nuosprendį, kuriame nurodė nusikalstamo susivienijimo tarpusavio ryšių stiprumą ir pastovumą rodo tai, kad nusikalstamo susivienijimo nariai nusikaltimus kartu darė gana ilgą laiką - *nuo 2001 m. rudens iki 2002 m. rudens, t.y. pastovūs nusikalstami ryšiai jos narius siejo nuo šio nusikalstamo susivienijimo susikūrimo iki paskutinio padaryto nusikaltimo. Nusikaltimus darydavo tos pačios sudėties asmenų grupė, kartais įtraukdama ne nusikalstamo susivienijimo narius. Nusikalstamo susivienijimo veikla buvo sisteminio pobūdžio, kurios pagrindas – nusikalstamu būdu gauto turto įgijimas ir realizavimas ( nustatyta daugiau kaip 20 nusikalstamų veikų ). Visi nusikalstamo susivienijimo nariai šią veiklą vykdė sistemingai, ilgą laiką: pradedant automobilio pagrobimu, jo remontu ir baigiant automobili realizavimu. Kai nusikalstamas susivienijimas egzistuoja gana ilgą laiko tarpą ( metus ), tai ši aplinkybė savaime rodo tokios nusikalstamos grupės pastovumą. Nusikalstamos grupuotės lyderis pagal M. B. parodymus buvo D. S., kuris turėjo autoritetą tarp grupės narių, jo žodis buvo ,,paskutinis“, jis laikė ir tvarkė pinigus ,,bendroje kasoje“, dalindavo grupės nariams pinigus gautus už parduotus vogtus automobilius* [61]. Nuteistieji nuosprendį apskundė motyvuodami, kad dėl atskirų nusikalstamų veikų nuolat buvo susitinkama bei kartu nusprendžiama, kas ir ką darys, jokių nurodymų niekas niekam neduodavo ir vaidmenų neskirstė, todėl nuteistųjų nuomone tai leidžia daryti išvadą, kad nuteistieji veikė kaip organizuota grupė, o ne kaip nusikalstamas susivienijimas. Tačiau 2006 m. lapkričio 21 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija baudžiamojoje byloje Nr. 2K-545/2006 priėmė nutartį, kuria atmetė nuteistųjų kasacinius skundus, motyvuodami tuo, kad nusikalstamo susivienijimo organizacinę struktūrą parodo susivienijimo narių pasiskirstymas vaidmenimis ir užduotimis. *Apeliacinės instancijos teismas pagrįstai pripažino, jog tarp šio nusikalstamo susivienijimo narių nebuvo pavaldumo santykių hierarchinės struktūros, tačiau jo dalyviai buvo pasiskirstę užduotimis ir funkcijomis. D.S. tvarkė grupės kasą, L. Ž. Ir D. S. vagystės metu išdauždavo stiklą bei padarydavo raktą. A. M. ir M. B. pavogtą automobilį nutempdavo į garažą, M. B. taip pat rūpindavosi pagrobtų automobilių kėbulo numerių, identifikacinių lentelių sutvarkymu, suklastotų dokumentų gaviu. Teismai įrodymais pagrindė ir argumentavo, kodėl pripažino D. S. nusikalstamo susivienijimo lyderiu,*

[61] 2006 m. vasario 15 d. Lietuvos Apeliacinio Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-105/2006

*tačiau apeliacinės instancijos teismas kartu pripažino ir argumentavo, jog D. S. nebuvo nusikalstamo susivienijimo įkūrėjas ir organizatorius, o buvo pirmasis tarp lygių narių nusikalstamo susivienijimo, kuris susikūrė, kaip ir buvo minėta, palaipsniui, visų jo narių pastangų dėka, siekiant bendro nusikalstamo tikslo* [62].

Aptarę nusikalstamo susivienijimo pagrindinius požymius, kurie yra įtvirtinti baudžiamajame įstatyme nusikalstamo susivienijimo sąvokoje, turėtume paminėti ir fakultatyvius, neformalius požymius į kuriuos teismai atsižvelgia kvalifikuodami nusikalstamas veikas.

Be pagrindinių nusikalstamo susivienijimo požymių turėtume išskirti šiuos neformalius požymius: hierarchinė grupės struktūra, vadovavimas grupei, jos veiklos planavimas, pelno siekimas, disponavimas bendromis lėšomis, bauginimu ar kitokiais būdais drausmės ir subordinacijos palaikymas, ryšio ir kitų techninių priemonių panaudojimas nusikalstamojoje veikloje, fizinės ir psichinės prievartos panaudojimas, ginkluotumas ir kt. Būtent šių neformalių požymių dėka galime daryti išvada apie nusikalstamo susivienijimo specifika, jo organizuotumo lygį, pavojingumo pobūdį. Kaip nusikalstamas susivienijimas atrodo iš vidaus iliustruoja 2005 m. sausio 16 d. Vilniaus apygardos teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-12/2006, *kuriame bylos įrodymais nustatyta, kad kaltinamojo S. G. vadovaujamo nusikalstamo susivienijimo viduje buvo nustatyta aiški vidinė struktūra, paklusnumas susivienijimo vadovui, elgesio normos tarpusavio bendravimo metu, griežta konspiracija - reikalavimai išvaizdai, drabužiams, mobilaus ryšio telefonai, naudojami tik susivienijimo narių bendravimui, jų naikinimas, kilus menkiausiam įtarimui, naudojimasis prastais neišvaizdžiais kitais ne susivienijimo asmenų vardais registruotais automobiliais, jų sunaikinimas po nusikaltimų padarymo ( kaltinamųjų R. Š., A. D., M. M. parodymai ), suklastotų asmens dokumentų - pasų, vairuotojo pažymėjimų, turėjimas ( kaltinamojo S. G., R. Š., A. D. parodymai, rašytiniai įrodymai - pas A. J. rasti suklastoti asmens dokumentai ), taikomi žvalgybos ir kontržvalgybos metodai. Kaltinamasis S. G. nusikalstamo susivienijimo viduje sukurdamas tarpusavio nepasitikėjimo, išskyrus juo, ir baimės atmosferą, pasiekė, kad visi jo įsakymai būtų besąlygiškai ir neginčijamai vykdomi. Tai, kad nusikalstamo susivienijimo veikla buvo grindžiama baimės atmosfera, įrodo tokios aplinkybės, kad susivienijimo narys R. M. buvo nužudytas kaltinamojo R. Š. akivaizdoje, kad kaltinamųjų R. Š. ir M. M. akivaizdoje buvo nužudyti praeityje artimiausi kaltinamojo S. G. aplinkos asmenys – N. N. ir V. B., kad kaltinamojo A. D. akyse buvo nužudytas jo pažįstamas A. S., kad kaltinamajam S. G. artimų asmenų nužudymo pagrindinis motyvas buvo jo paties – S. G. asmeninis nesutarimas su auka, nes ši jam nedėkinga ir neištikima,*

[62] 2006 m. lapkričio 21 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-545/2006 // http://www.lat.lt/4_tpbiuleteniai/senos/nutartis.aspx?id=30985 Prisijungimo data: 2007-10-02

*nepasitikėjimas ja ir pan. Bylos įrodymais nėra nustatyta, kad kaltinamojo S. G. vadovaujamas nusikalstamas susivienijimas būtų turėjęs bendras pinigines lėšas ar kitokį turtą, tačiau yra nustatyta, kad sunkiais materialiniais momentais kaltinamasis S. G. Paremdavo kaltinamuosius R. Š., M. M. ir A. D. piniginėmis lėšomis, suteikdavo prieglobstį susivienijimo konspiraciniuose butuose ar kitą materialinę pagalbą. Taip pat yra nustatyta, kad kaltinamieji, nusikalstamo susivienijimo dalyviai, išskyrus kaltinamąjį A. G., negalėjo, žinant kaltinamajam S. G., dirbti kitą darbą, išskyrus jo pavedimų atlikimą, negalėjo be jo žinios bendrauti su kitais, ne susivienijimui priklausančiais asmenimis. Tai tik patvirtina nusikalstamo susivienijimo dalyvių besąlygišką paklusnumą jo vadovui - kaltinamajam S. G., kaip vieną iš nusikalstamo susivienijimo požymių* [63].

Taigi norint įvardinti asmenis dalyvavusius nusikalstamo susivienijimo veikloje, be pagrindinių požymių, kurie yra įtvirtinti baudžiamajame įstatyme nusikalstamo susivienijimo sąvokoje, turėtume vadovautis ir fakultatyviais požymiais, kurie nėra baudžiamajame įstatyme įtvirtinti, tačiau būtini norint atskleisti nusikalstamo susivienijimo specifiškumą. Įstatymų leidėjas apsidraudė nusikalstamo susivienijimo sąvokoje nurodęs tris pagrindinius požymius, nes šios sąvokos neapsunkino ir nepasmerkė jos, t.y. praktikoje įvedus daugiau privalomų požymių apsunkintų tokių nusikalstamų veikų įrodinėjimą.

Prieš įsigaliojant naujam baudžiamajam įstatymui, pagal 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 25 str. 4 d. nusikalstamam susivienijimui yra prilyginta antikonstitucinė grupė ar organizacija. Lietuvos Respublikos Seimas 2003 m. balandžio 10 d. priėmė įstatymą Nr. IX – 1495, kuris įsigaliojo 2003 m. gegužės 1 d., kuriuo papildė Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 25 str. 4 d., t.y. nusikalstamam susivienijimui prilygino ir teroristinę grupę.

Tokia baudžiamojo įstatymo pataisa įveda sumaištį dėl nusikalstamo susivienijimo sampratos. Antikonstitucinės grupės ar organizacijos kūrimas užtraukia baudžiamąją atsakomybę pagal LR BK 121 str. Šios grupės yra kuriamos kėsintis į valstybės nepriklausomybę, teritorijos vientisumą ir konstitucinę santvarką ir jos neturi nieko bendro su organizuotu nusikalstamumo, kurio tikslai yra tikrai nepolitiniai. Teroristinės grupės kūrimas taip pat užtraukia baudžiamąją atsakomybę pagal LR BK 250 str. 6 d., kurios tikslai atliekant tam tikrus baudžiamajame įstatyme numatytus veiksmus bauginti žmones arba neteisėtai reikalauti iš valstybės, jos institucijos ar tarptautinės organizacijos atlikti tam tikrus veiksmus arba susilaikyti nuo jų. Šie teroristinės grupės tikslai taip pat neturi nieko bendro su organizuotu nusikalstamumu. Antikonstitucinės grupės ar organizacijos bei teroristinės grupės siekis yra įgyvendinti ideologinius, politinius uždavinius, tuo tarpu organizuoto nusikalstamumo pagrindinis siekis yra

[63] 2005 m. sausio 16 d. Vilniaus apygardos teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-12/2006

pelno siekimas. Aišku galimas atvejis, kad tiek nusikalstamo susivienijimo, tiek antikonstitucinės organizacijos ar teroristinės grupės veiklos metodai būtų panašūs, t.y. nusikalstamo susivienijimo atstovai gali siekti destabilizuoti valstybės valdžios veiklą, tačiau toks išpuolis būtų ne politinis, t.y. ne įgyvendinti savo ideologiją, o paprasčiausiai siekis pakirsti ar sumažinti valstybės valdžios tam tikrų institucijų kontrolę, kad tokio nusikalstamo susivienijimo atstovai galėtų laisviau jaustis bei toliau nusikalstamais veiksmais siekti didesnio pelno jausdamiesi nebaudžiami.

Taigi tiek nusikalstamo susivienijimo sąvokai priskiriant antikonstitucinę grupę ar organizaciją baudžiamajame įstatyme, tiek įstatymo pataisomis papildant nusikalstamo susivienijimo sąvoką teroristine grupe, kurios nieko bendro neturi su organizuotu nusikalstamumu, tik apsunkina baudžiamojo įstatymo taikymą, nes norint inkriminuoti antikonstitucinės ar teroristinės grupės kūrimą, reikės įrodyti nusikalstamo susivienijimo požymius, kurie yra įtvirtinti LR BK 25 str. 4 d.

Įstatymų leidėjas baudžiamajame įstatyme įtvirtinęs atskirame straipsnyje bendrininkavimo formas, iš kurių analizė ir požymių visumos matyti, kad nusikalstamas susivienijimas yra pati pavojingiausia bendrininkavimo forma, šį susivienijimą kriminalizavo atskirame straipsnyje. Senajame 1961 m. baudžiamajame įstatyme taip pat nusikalstamas susivienijimas buvo kriminalizuotas atskirame straipsnyje, tačiau pačio nusikalstamo susivienijimo samprata buvo komplikuota, nes ji nebuvo įtvirtinta atskirame baudžiamojo įstatymo straipsnyje. Pagal šiuo metu galiojantį 2000 m. baudžiamąjį įstatymą už dalyvavimą nusikalstamo susivienijimo veikloje numatyta baudžiamoji atsakomybė pagal LR BK 249 str. Dalyvavimas nusikalstamo susivienijimo veikloje suprantamas kaip dalyvavimas tokio susivienijimo susirinkimuose, pastovūs tarpusavio ryšiai, nustatytų elgesio taisyklių laikymasis, bendras laisvalaikio leidimas, tam tikros pinigų sumos įnešimas į ,,kasą“, kuri naudojama tik išimtiniais atvejais, t.y. kai yra areštuojami nusikalstamo susivienijimo nariai, tada už tuos pinigus yra samdomi advokatai, siunčiami pinigai į įkalinimo įstaigą. Būtent tokia tvarka ir sustiprina nusikalstamo susivienijimo narių tarpusavio ryšį, skatinamas pasitikėjimas nariais, nes visi žino, kad pakliuvus į teisėsaugos institucijos ,,rankas“ galės tikėtis materialinės pagalbos iš likusiųjų laisvėje. Be to, dalyvavimas nusikalstamo susivienijimo veikloje suprantamas, kad asmuo prisijungia prie tokio susivienijimo ne vienam kartui, o atlieka ar įsipareigoja atlikti tam tikras jam pavestas funkcijas nuolat arba ilgesnį laiką ir kiti nusikalstamo susivienijimo nariai žino apie tokio asmens dalyvavimą susivienijimo veikloje, o pats asmuo save identifikuoja kaip nusikalstamo susivienijimo narį. Be to, pasak docento dr. O Fedosiuko, nusikalstamo suvienijimo dalyviu gali būti pripažintas ir toks asmuo, kuris padeda įgyvendinti susivienijimo nusikalstamus tikslus, teikdamas ,,naudingas“ paslaugas, pvz., teisėsaugos institucijos

pareigūnas, kuris už tam tikrą atlyginimą teikia grupuotei konfidencialią informaciją ar kitaip padeda jos nusikalstamai veiklai. Tą patį būtų galima pasakyti ir apie ,,savus“ advokatus, gydytojus, buhalterius ir kitus grupei naudingus asmenis, priklausančius vadinamajai ,,saugos“ grupei [64]. Aišku norint pripažinti tokius asmenis nusikalstamo susivienijimo dalyviais, būtina įrodyti jų tyčią, t.y. jie turi suvokti, kad dalyvauja nusikalstamo susivienijimo veikloje, žino šio nusikalstamo susivienijimo pavojingą pobūdį ir nori jame dalyvuti. Taigi net nepadarius jokios nusikalstamos veikos, jau pats dalyvavimas nusikalstamo susivienijimo veikloje užtraukia baudžiamąją atsakomybę, t.y. pats asmuo supranta, kad dalyvauja tokiame susivienijime, kurio tikslas daryti sunkius ar labai sunkius nusikaltimus. Išstudijavus Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika [65] nepasitaikė ne vienos baudžiamosios bylos, kurioje asmenys būtų kaltinami tik pagal LR BK 249 str. Visose baudžiamosiose bylose asmenys be LR BK 249 str. kaltinami ir kitais sunkiais ar labai sunkias nusikaltimais. Taip yra dėl to, kad praktiškai beveik neįmanoma inkriminuoti vien tik dalyvavimą nusikalstamo susivienijimo veikloje, nes nors ši nusikalstama veika yra formali ir jos baigtumo momentui nereikalingos pasekmės, tačiau trijų ar daugiau asmenų susibūrimas daryti sunkius ar labai sunkius nusikaltimus, kuriuos sieja pastovūs tarpusavio ryšiai bei vaidmenų ir užduočių pasiskirstymas, iki veikos padarymo yra daugiau psichologinis veiksmais, todėl ir inkriminuoti tokį veiksmą praktiškai neįmanomą be kitų duomenų, kurie galėtų patvirtinti tokio nusikalstamo susivienijimo sukūrimą ir dalyvavimą jo veikloje.

Tam, kad asmuo galėtų dalyvauti nusikalstamo susivienijimo veikloje, jis iš pradžių turi būti suorganizuotas bei jam turi būti vadovaujama, kad būtų palaikyta vidinė tvarka tarp jo dalyvių tokio nusikalstamo susivienijimo viduje. Ne veltui nusikalstamo susivienijimo organizavimas ir vadovavimas jam yra kvalifikuojantis požymis baudžiamajame įstatyme, nes būtent nuo šių veiksmų toks nusikalstamas susivienijimas ir pradeda egzistuoti. Organizavimas turėtų būti suprastas kaip asmenų suieškojimas, kurie galėtų būti nusikalstamo susivienijimo nariais, jų užverbavimas, t.y. nurodomos nusikalstamo susivienijimo veiklos gairės, materialinis aprūpinimas iš nusikalstamu būdu gauto pelno, apsaugos nuo konkurentų, susivienijimo narių hierarchijos nustatymas, tam tikrų elgesio taisyklių įvedimas, kurių laikymasis turi būti užtikrintas. Nusikalstamų susivienijimų organizavimas teismų sprendimų motyvuojamosiose dalyse apibūdinamas kaip tokie veiksmai, kuriais susivienijimų dalyviai parenkami, verbuojami, sutelkiami bendrai nusikalstamai veiklai, atliekamas vaidmenų susivienijimo nariams

[64] Fedosiuk O. Atsakomybė už nusikalstamo susivienijimo kūrimą bei dalyvavimą jo veikloje (BK 227 [1] str.). // Kriminalinė Justicija. LTA Mokslo darbai. T. 7-8. 1997.
[65] Internetinė svetainė www.lat.litlex.lt Prisijungimo data: 2007-10-02

paskirstymas ir kt. [66] Vadovavimas nusikalstamam susivienijimui suprantamas kaip tam tikrų nurodymų davimas nusikalstamo susivienijimo nariams, t.y. jiems pavedama atlikti tam tikrus nusikalstamus veiksmus, paskiriant atitinkamas užduotis bei skiriant skirtingus vaidmenis toms užduotims atlikti. Taip pat nusikalstamo susivienijimo vadovas užtikrina kaip nariai laikosi nustatytų taisyklių, turi ,,lemiamą žodį“ spręsdamas susivienijimo veiklos klausimus. Dažniausiai toks vadovas turi autoritetą kitų nusikalstamo susivienijimo narių atžvilgiu, be to, tokia pagarba gali būti pelnyta ir baime, nes nepaklusimas nusikalstamo susivienijimo vadovo nurodymams, gali reikšti fizinį susidorojimą. Vadovavimas nusikalstamiems susivienijimams teismų sprendimų motyvuojamosiose dalyse apibūdinamas kaip susivienijimų dalyvių ryšių koordinavimas, vidinių elgesio taisyklių, drausmės palaikymas, nusikalstamos veiklos planų parengimas, informacijos rinkimo ir sisteminimo, ginklų, sprogstamųjų medžiagų, transporto ryšio ar kitokių techninių priemonių įgijimo, saugojimo, priežiūros, paskirstymo valdymas ir panašūs veiksmai [67].

Kalbant apie nusikalstamo susivienijimo daromas nusikalstamas veikas, t.y. sunkius ar labai sunkius nusikaltimus, reikėtų paminėti, kad tokių nusikaltimų padarymą palengvina ginkluoto nusikalstamo susivienijimo padaromi veiksmai. Pagal LR BK 249 str. 2 d. baudžiamoji atsakomybė numatoma už dalyvavimą šaunamaisiais ginklais, sprogmenimis ar sprogstamosiomis medžiagomis ginkluoto nusikalstamo susivienijimo veikloje. Nusikalstamas susivienijimas pripažįstamas ginkluotu jei bent vienas nusikalstamo susivienijimo narys turi šaunamųjų ginklų, sprogmenų ar sprogstamųjų medžiagų. Net šių išvardintų įrankių legalus turėjimas, t.y. valstybės institucijos įstatymų nustatyta tvarka yra išdavusi leidimą turėti tokius ginklus, vis tiek užtraukia atsakomybę, nes šie įrankiai gali būti panaudojami nusikalstamo susivienijimo veikloje, be to, visi likę nusikalstamo susivienijimo nariai turi žinoti apie tokių ginklų buvimą pas vieną iš narių.

[66] Teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo baudžiamosiose byloje apibendrinimo apžvalga. 12 punktas // Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis Teismų Praktika Nr. 26. – Vilnius, 2007. P. 352.
[67] Teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo baudžiamosiose byloje apibendrinimo apžvalga. 12 punktas // Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis Teismų Praktika Nr. 26. – Vilnius, 2007. P. 353.

# IŠVADOS

1. Baudžiamajame įstatyme visos nusikalstamos veikos aprašytos taip, lyg jas atliktų vienas asmuo. Tačiau praktikoje kiekviena tyčinė nusikalstama veika gali būti padaroma ne tik vieno asmens, bet ir keliems asmenims bendrininkaujant, t.y. nusikalstama veika gali būti padaroma sujungiant kelių asmenų veiksmus ir pastangas.
2. 1961 m. Lietuvos TSR baudžiamajame kodekse nebuvo jokio atskiro straipsnio, kuriame būtų įvardintos bendrininkavimo formos ar nurodyti bendrininkavimo formų požymiai, kaip yra įtvirtintos 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamajame įstatyme 25 straipsnyje. Tačiau atidžiau panagrinėjus 1961 m. Lietuvos TSR baudžiamąjį kodeksą randame bendrininkavimo formas įtvirtintas kaip atsakomybę sunkinančias aplinkybes, kaip paprastus ar kvalifikuotus nusikaltimus.
3. Atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę liko galioti senas 1961 m. Lietuvos TSR baudžiamasis kodeksas, todėl iš karto po Nepriklausomybės atkūrimo buvo sudaryta specialistų grupė naujajam Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui rengti. Buvo rengiami trys BK projektai, kuriuose buvo skirtingai apibrėžiamos bendrininkavimo formų sąvokos ir tik vienas iš BK projektų buvo Lietuvos Respublikos Seimo priimtas ir tapo naujuoju baudžiamuoju įstatymu.
4. Atsižvelgiant į kelių bendrininkų susitarimo pobūdį, jų veiksmų ir ryšių bendrumą, organizuotumo lygį, pavojingumo pobūdį ir laipsnį, baudžiamasis įstatymas išskiria šias bendrininkavimo formas atskirame straipsnyje: bendrininkų grupė, organizuota grupė ir nusikalstamas susivienijimas. Toks bendrininkavimo formų išskyrimas padeda suprasti šio teisinio reiškinio esmę, tiksliau įvertinti nusikalstamą veiką. Tai labai svarbu kvalifikuojant nusikalstamą veiką.
5. Iki naujojo baudžiamojo kodekso įsigaliojimo ir įsigaliojus naujajam baudžiamajam kodeksui skirtumas tarp organizuotos grupės sąvokų buvo akivaizdus. Naujasis baudžiamasis kodeksas, atskirame straipsnyje, įtvirtindamas organizuotos grupės apibrėžimą, kartu įtvirtino ir konkrečius šios grupės požymius, kurie išplaukia iš pačio apibrėžimo. Todėl šiuo metu teismams nereikia vertinti organizuotos grupės požymių, kaip anksčiau reikėdavo juos vertinti, nes baudžiamajame įstatyme nebuvo įtvirtinta

organizuotos grupės sąvokos. Todėl šiuo metu grupę, pripažinti organizuotą, nereikia papildomai ieškoti aplinkybių ar duomenų apie jos pastovumą, trukmę, pasiskirstymą teritorijomis, todėl įrodinėjimas tapo daug lengvesnis. Konkrečių požymių įtvirtinimas organizuotos grupės sąvokoje sugriežtino baudžiamojo įstatymo taikymą.

6. Lyginant 1961 m. BK ir 2000 m. BK matyti, kad šiuo metu prie nusikalstamo susivienijimo pagrindinių požymių priskirti pastovūs tarpusavio ryšiai bei vaidmenų ir užduočių paskirstymas, ko nebuvo sename 1961 m. BK. Tokių požymių atsiradimas sugriežtino baudžiamojo įstatymo taikymą.
7. Nusikalstamo susivienijimo sąvokai, priskiriant antikonstitucinę grupę ar organizaciją baudžiamajame įstatyme, tiek įstatymo pataisomis papildant nusikalstamo susivienijimo sąvoką teroristine grupe, kas nieko bendro neturi su organizuotu nusikalstamumu, tik apsunkina baudžiamojo įstatymo taikymą, nes norint inkriminuoti antikonstitucinės ar teroristinės grupės kūrimą, reikės įrodyti nusikalstamo susivienijimo požymius, kurie yra įtvirtinti LR BK 25 str. 4 d.
8. Tiek apylinkės ar apygardos teismų, tiek apeliacinio ir Aukščiausiojo teismo vaidmuo, aiškinant baudžiamojo įstatymo reglamentuojamas bendrininkavimo formas, turi išskirtinę reikšmę taikant baudžiamąjį įstatymą praktikoje, kai reikia kvalifikuojant nusikalstamas veikas įvardinti bendrininkavimo formas.

## PASIŪLYMAI

Atsižvelgiant į darbe atskleistus bendrininkavimo formos – bendrininkų grupės, požymius, autorius siūlo įstatymui leidėjui pakeisti Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 25 str. 2 d. „*Bendrininkų grupė yra tada, kai bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje du ar daugiau asmenų susitaria nusikalstamą veiką daryti, tęsti ar užbaigti, jei bent du iš jų yra vykdytojai“*. Kelių asmenų padaryta nusikalstama veika yra daug pavojingesnė už analogišką nusikalstamą veiką padaryta vieno asmens. Pavojingumas tokios nusikalstamos veikos pasireiškia kelių bendrai susitarusių asmenų nusikalstami veiksmai, nukreipti į asmens sveikatą, gyvybę, seksualinę laisvę, turtą, visuomenės tvarką ir pan. Apskritai tokių asmenų buvimas kartu nusikalstamos veikos darymo metu sustiprina jų pasiryžimą tęsti veiką, suformuoja nebaudžiamumo jausmą, jie jaučiasi saugesni, nes visi dalyvaujantys siekia bendro tikslo, be to, kelių asmenų dalyvavimas palengvina paslėpti nusikalstamos veikos pėdsakus, nes visi suinteresuoti nuslėpti padarytą veiką ir taip išvengti baudžiamosios atsakomybės ir likti nenubausti. Bendrininkų grupei nebūdingas išankstinis vaidmenų pasiskirstymas, detalus būsimos nusikalstamos veikos plano aptarimas, be to, ši bendrininkavimo forma galima bet kurioje nusikalstamos veikos padarymo stadijoje. Todėl esant išvardytoms aplinkybėms, nusikalstamas veikas daranti asmenų grupė gali kelti didesnę grėsmę aplinkiniams, padaryti didesnius nuostolius, tokias grupes sunkiau išaiškinti, nes visi bendrininkai siekia išvengti baudžiamosios atsakomybės ar kai kuriais atvejais, vieni prisiima atsakomybę ir kitų bendrininkų neišduoda. Taigi įvertinus šias išdėstytas aplinkybes autorius mano, kad kelių asmenų grupė, iš kurių yra bent vienas vykdytojas, bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje susitarusi daryti, tęsti ar užbaigti nusikalstamą veiką gali būti prilyginama bendrininkų grupei, todėl įstatymų leidėjui siūlo Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 25 straipsnio 2 dalies pakeitimą ir šią dalį išdėstyti taip: **Bendrininkų grupė yra tada, kai bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje du ar daugiau asmenų, iš kurių yra bent vienas vykdytojas, susitaria nusikalstamą veiką daryti, tęsti ar užbaigti.**

## Literatūros sąrašas

### I. Teisės aktai


**A. Konstitucija**

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Valstybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

**B. Įstatymai**

2. Lietuvos Respublikos Organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymas // Valstybės Žinios, 1997.07.23, Nr.: 69, Publikacijos Nr.: 1731; Valstybės Žinios, 2001.07.11, Nr.: 60, Publikacijos Nr.: 2138
3. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės Žinios, 2000.10.25, Nr.: 89, Publikacijos Nr.: 2741
4. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Vyriausybės žinios, 1961, Nr. 18-147. Neteko galios Lietuvos Respublikos 2002 m. spalio 29 d. įstatymu Nr. IX-1162 nuo 2003 m. gegužės 1 d. Valstybės žinios, 2002, Nr.112 Publikacijos Nr. 4970
5. 1999 m. lapkričio 15 d. parengtas Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos baudžiamojo kodekso projektas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=89838
6. 1999 m. lapkričio 18 d. Seimo nario, Teisės ir teisėtvarkos komiteto nario Aloyzo Sakalo pateiktas baudžiamojo kodekso projektas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=90162
7. 2000 m. rugsėjo 11 d. Seimo narės, Teisės ir teisėtvarkos komiteto pirmininkės Gražinos Imbrasienės pateiktas baudžiamojo kodekso projektas // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=108301
8. Italijos Respublikos baudžiamasis kodeksas // http://www.studiocelentano.it/codici/cp/codicepenale002.htm Prisijungimo data: 2007-10-01

**C. Seimo nutarimai**

9. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Dėl Seimo laikinosios kontrolės komisijos nusikalstamumo Panevėžyje priežastims nagrinėti išvadų // Valstybės Žinios, 2000.12.28, Nr.: 110, Publikacijos Nr.: 3521

**D. Vyriausybės nutarimai**

10. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl organizuoto nusikalstamumo ir korupcijos prevencijos programos // Valstybės Žinios, 1999.01.22, Nr.: 10, Publikacijos Nr.: 220

**E. Tarptautiniai teisės aktai**

11. Europos Konvencija Dėl kovos su terorizmu // Valstybės Žinios, 1997.01.24, Nr.: 7
12. Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą // Valstybės Žinios, 2002.05.22, Nr.: 51, Publikacijos Nr.: 1933
13. Europos Parlamento teisėkūros rezoliucijoje dėl pasiūlymo dėl Tarybos pamatinio sprendimo dėl kovos su organizuotu nusikalstamumu

**F. Teismų praktika**

14. Lietuvos Aukščiausio Teismo teisėjų senato 1995 m. spalio 10 d. su pakeitimais 1997 m. gruodžio 22 d. nutarimas dėl teismų praktikos nusikalstamo susivienijimo bylose ir teismų praktikos apžvalga // Teismų praktika 1995 Nr. 2 ir 1997 Nr. 8
15. Lietuvos Aukščiausio Teismo teisėjų senato 1996 m. birželio 21 d. nutarimas dėl teismų praktikos nagrinėjant turto prievartavimo baudžiamąsias bylas ir teismų praktikos apžvalga // Teismų praktika 1996 Nr. 3-4
16. 1998 m. gegužės 15 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo apžvalga Nr. B4-44
17. 1998 m. gruodžio 22 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo apžvalga Nr. B4-51
18. 2000 m. rugpjūčio 4 d. Panevėžio apygardos teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 2-30/2000
19. 2001 m. lapkričio 6 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-772/2001
20. 2002 m. balandžio 2 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-294/2002
21. 2004 m. birželio 8 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis baudžiamojoje byloje 2K-303/2004
22. 2004 m. birželio 18 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas Nr. 46 ,,Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“
23. 2004 m. gruodžio 30 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teismo senato nutarimas Nr. 49 ,,Dėl teismų praktikos iššaginimo ir seksualinio prievartavimo baudžiamosiose bylose“
24. 2005 m. sausio 16 d. Vilniaus apygardos teismo nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-12/2006

25. 2005 m. vasario 3 d. Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-31-209/2005
26. 2005 m. balandžio 15 d. Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nuosprendis b.b. Nr. 1-59-139-2005
27. 2005 m. birželio 23 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato nutarimas Nr. 52 ,,Dėl teismų praktikos vagystės ir plėšimo baudžiamosiose bylose“
28. 2005 m. rugpjūčio 17 d. Lietuvos Apeliacinio Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-409/2005
29. 2005 m. gruodžio 20 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegijos nutartis Nr. 2K-728/2005
30. 2006 m. vasario 13 d. Lietuvos Apeliacinis Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-12-2006
31. 2006 m. vasario 15 d. Lietuvos Apeliacinio Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-105/2006
32. 2006 m. balandžio 4 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis b.b. Nr. 2K-281/2006
33. 2006 m. lapkričio 7 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis b.b. Nr. 2k-489/2006
34. 2006 m. lapkričio 21 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis b.b. 2K-578/2006
35. 2006 m. lapkričio 21 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-545/2006
36. 2007 m. vasario 2 d. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-46-134/2007
37. 2007 m. vasario 9 d. Lietuvos Apeliacinio Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nuosprendis b.b. Nr. 1A-5/2007
38. 2007 m. balandžio 17 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis b.b. Nr. 2K-7-45/2007
39. 2007 m. balandžio 19 d. Lietuvos Apeliacinio Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-126/2007
40. Tesimų praktikos nusikalstamo susivienijimo baudžiamosiose byloje apibendrinimo apžvalga // Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis Teismų Praktika Nr. 26. – Vilnius, 2007.

## II. Specialioji literatūra

41. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. - Vilnius, 2003.

42. Baudžiamoji teisė. Specialioji dalis. 2 knyga. V., 2000
43. Būdvytis G. Vykdytojas ir padėjėjas: atribojimo problemos //Mokslinės minties šventė 2006 m.
44. Dapšys A. Organizuotas nusikalstamumas ir korupcija: prevencijos ir kontrolės sistemos kūrimo Lietuvoje prielaidos bei perspektyvos // Teisės problemos, 1997. Nr. 4
45. Diržytė A. Terorizmo sociopsichologiniai ypatumai // Jurisprudencija: LTA mokslo darbai. Vilnius, 2003. T. 38 (30)
46. Fedosiuk O. Atsakomybė už nusikalstamo susivienijimo kūrimą bei dalyvavimą jo veikloje (BK 227[1] str.). // Kriminalinė Justicija. LTA Mokslo darbai. T. 7-8. 1997.
47. Fedosiuk O. Turto prievartavimas ir jo kvalifikavimas. – Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2002.
48. Fedosiuko O. Baudžiamosios teisės specialiosios dalies paskaitos // http://www.mruni.lt/padaliniai/FAKULTETAI/tf/btk/paskaitu_tezes.htm Prisijungimo data: 2006-12-06
49. Gaučytė K. Tarptautinis terorizmas. Patraukimo baudžiamojon atsakomybėn problemos Lietuvoje // Teisinės minties šventė 2002 m.
50. Gutauskas A. Organizuotas nusikalstamumas ir jo baudžiamasis teisinis vertinimas. Daktaro disertacija, teisė (01S). LTU. 2002.
51. Gutauskas A. Organizuotas nusikalstamumas ir jo teisinio apibrėžimo problema // Jurisprudencija. Nr.13(5).1999.
52. Gutauskas A. Organizuota grupė kaip organizuoto nusikalstamumo forma ir jos baudžiamasis teisinis vertinimas // Jurisprudencija. 2003. Nr.41(33).
53. Gutauskas A. Organizuoto nusikalstamumo baudžiamasis teisinis vertinimas pagal naują Baudžiamąjį kodeksą // Jurisprudencija. LTU mokslo darbai. T. 45 (37). 2002.
54. Gutauskas A. Organizuotas nusikalstamumas Lietuvoje: faktinė padėtis ir teisėsaugos institucijų praktika // Jurisprudencija. T. 49(41), 2003.
55. Gutauskas A. Asmenų, susijusių su nusikalstamomis grupuotėmis, atleidimo nuo baudžiamosios atsakomybės ypatumai // Jurisprudencija. MRU mokslo darbai. T. 60 (52). 2004.
56. Gutauskas A. Vykdytojo eksceso problema baudžiamosios teisės teorijoje ir praktikoje // Jurisprudencija. MRU mokslo darbai. T. 7 (85). 2006.
57. Gutauskas A. Tarptautinio organizuoto nusikalstamumo prevencijos organizavimas Lietuvoje. – Vilnius, 2000.
58. Jovaišas K. Bendrininkavimo formos: reglamentavimo ir įrodinėjimo problemos// Teisės problemos. 1998. Nr. 3-4.

59. Jovaiša K. Nusikaltimai nuosavybei // Verslo ir komercinė teisė. 1999. Nr. 4-5.
60. Justickis V. Organizuotas nusikalstamumas. Ekonominiai pagrindai // Jurisprudencija: LTA mokslo darbai. Vilnius, 2001. T. 20(12)
61. Justickis V. Kriminologija I dalis – Vilnius, 2001.
62. Kačerauskas J. Tarpinio vykdymo problema Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse // Jurisprudencija. 2004. Nr.53(45).
63. Klimka A. Bendrininkų atsakomybės principai // Socialistinė teisė. 1971. Nr. 1.
64. Lietuvos TSR baudžiamojo kodekso komentaras. – Vilnius, 1989
65. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. - Vilnius, 2004
66. Lammich S. Kovos su organizuotu nusikalstamumu teisinės priemonės Vokietijoje. Jurisprudencija: LTA Mokslo darbai. Vilnius, 1999. T. 13(5)
67. Lingio V. Nužudymo byla nuosprendis // Teisės problemos 95 (1)
68. Piesliakas V. Organizuotas nusikalstamumas. Samprata ir definicija // Teisės problemos. 1993. Nr.1.
69. Piesliakas V. Lietuvos baudžiamoji teisė. Pirmoji knyga. – Vilnius, 2006
70. Pivoriūnas A. Prisidėjimas prie nusikaltimo // Teisės problemos. Nr. 2. 1996.
71. Plyvavevski V. Naujosios iniciatyvos kovoje su organizuotu nusikalstamumu: LPA mokslo darbai. Vilnius, 1993. T. 1.
72. Pradel J. Lyginamoji baudžiamoji teisė. – Vilnius, 2001.
73. Riepšas J. Baudžiamoji atsakomybė už prievartavimą (reketą) // Teisės apžvalga Nr. 1-2
74. Soloveičikas D. Juridinio asmens baudžiamosios atsakomybės lyginamieji aspektai. Vilnius, 2006
75. Stankevičius V. Baudžiamosios teisės paskaitos. - Kaunas, 1925.
76. Sinkevičius E., Fedosiuk O. Turto problema baudžiamojoje teisėje // Justicija. Nr. 5-6. 1999.
77. Šimkus K. Organizuotas nusikalstamumas kaip grėsmė nacionaliniam saugumui // Jurisprudencija: LTA mokslo darbai. Vilnius, 2000. T. 15(7)
78. Šumskas A. Baudžiamųjų bylų nagrinėjimas teisme. – V., 2000.
79. Tarptautinis seminaras ,,Organizuotas nusikalstamumas. Liudytojų apsaugos programos“ 1999 m.spalio 27-29 d.
80. Wessels J. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. 2003 m.
81. Albanese J. Organized crime in America, Cincinnati. 1985 m.
82. Johnson El. Organized Crime: Challenge to the American Legal System in: Journal of Criminal Law, Criminology and Police Science. Vol. 53. No. 4. 1962

83. Piwkowski P. Changes in the functioning of criminal groups – aspect of criminal terror // Teisinės minties šventė 2003 m.
84. Schwarts A. The French legal measures related with the fight against the organized crime in France and their consequences on the freedom // Teisinės minties šventė 2005 m.
85. Гаухман Л.Д. Организованная преступность: понятие, виды, тенденции, проблемы уголовно-правовой борьбы. – Москва, 1993. С. 8.
86. Минна Р. Мафия против закона.- Москва, Прогресс, 1988 г,
87. Организованная преступность. – Москва, 1989. С.31.

**Bendrininkavimo formos Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse ir jų baudžiamasis teisinis vertinimas**

**Santrauka**

Baudžiamosios teisės teorijoje, tiek praktikoje pripažįstama, jog nusikalstama veika padaryta kelių asmenų yra žymiai sunkiau kvalifikuoti nei nusikalstamą veiką padaryta vieno asmens, todėl bendrininkavimo instituto problemos tyrinėjamos tiek baudžiamosios teisės teorijoje, tiek su jomis susiduriama ir praktikoje, kai reikia nusikaltime nustatyti bendrininkavimo formą. Teisingas bendrininkavimo formų taikymas turėtų padėti užtikrinti žmogaus teisių apsaugą, visuomenės ir valstybės interesus.

Įsigaliojus naujam 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamajam kodeksui, pasikeitė bendrininkavimo formų teisinis reglamentavimas. Senajame 1961 m. Lietuvos TSR baudžiamajame kodekse nebuvo atskiro straipsnio, kuriame būtų įtvirtintos bendrininkavimo formos. Jos buvo įtvirtintos kaip atsakomybę sunkinančios aplinkybės, kaip atskiri ar kvalifikuoti nusikaltimai.

Naujajame 2000 m. Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse bendrininkavimo formos yra įtvirtintos atskirame 25 straipsnyje. Toks bendrininkavimo formų išskyrimas atskirame straipsnyje, palengvino baudžiamojo įstatymo taikymą, t.y. norint pripažinti tam tikrą grupę bendrininkų, organizuota ar nusikalstamu susivienijimu, nebereikia vadovautis fakultatyviais požymiais. Visi pagrindiniai požymiai yra įtvirtinti baudžiamajame įstatyme ir jų teisingas suvokimas padeda teisingai kvalifikuoti nusikalstamas veikas.

Šiame darbe nagrinėjamos Baudžiamųjų kodeksų projektuose, senosios redakcijos ir galiojančiame baudžiamajame kodekse įtvirtintos bendrininkavimo formos. Ypatingas dėmesys darbe skiriamas trims bendrininkavimo formoms: bendrininkų grupei, organizuotai grupei ir nusikalstamam susivienijimui.

**Complicity forms in the Criminal code of the Republic of Lithuania and their legal evaluation**

**Summary**

It is more to difficult to qualify the crime committed by several people than the same crime committed by one man. It is obvious in theoretical and practical criminal law. That‘s why the complicity forms are investigated by Criminal law. The correct application of this legal institute will help to ensure people rights, society and country interests.

The new Criminal Code of 2000 has changed the legal regulation of complicity forms. The old Criminal Code of 1961 did not regulate the complicity forms. They were regulated as aggravating circumstances or as a separate crime.

The complicity forms are regulated in the separate 25th. article of the new Criminal Code. Such regulation of the complicity forms makes the application of the Criminal law easier. All the main indications of this legal institute are regulated in the new Criminal Code.

The author presents legal comparison of complicity forms in the old Criminal Code of 1961, in projects of the Criminal code and in the new Criminal Code of 2000.The special attention is given to complicity forms which consist of three members: group of accomplices, organized group and criminal association.

## Pagrindinių terminų žodynas

- *Bendrininkavimo formos* (*complicity forms*) yra bendrininkų grupė, organizuota grupė, nusikalstamas susivienijimas.
- *Bendrininkų grupė* (*group of accomplices*) yra tada, kai bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje du ar daugiau asmenų susitaria nusikalstamą veiką daryti, tęsti ar užbaigti, jei bent du iš jų yra vykdytojai.
- *Organizuota grupė* (*organized group*) yra tada, kai bet kurioje nusikalstamos veikos stadijoje du ar daugiau asmenų susitaria daryti kelis nusikaltimus arba vieną sunkų ar labai sunkų nusikaltimą ir kiekvienas grupės narys, darydamas nusikaltimą, atlieka tam tikrą užduotį ar turi skirtingą vaidmenį.
- *Nusikalstamas susivienijimas* (*criminal association*) yra tada, kai bendrai nusikalstamai veiklai – vienam ar keliems sunkiems ar labai sunkiems nusikaltimams daryti – susivienija trys ar daugiau asmenų, kuriuos sieja pastovūs tarpusavio ryšiai bei vaidmenų ar užduočių pasiskirstymas. Nusikalstamam susivienijimui prilyginama antikonstitucinė grupė ar organizacija bei teroristinė grupė.